

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
Τμήμα ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Η ανεργία την περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα

Μια διερεύνηση στον δευτερογενή τομέα παραγωγής

Μητσοπούλου Χριστίνα Ιωάννα

Καρουζάκη Αργυρώ

Στεφανάκης Στυλιανός

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

2021

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ABSTRACT	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	5
1.1 Ορισμός οικονομικής κρίσης, δευτερογενής παράγωγη, ανεργία	5
1.1.1 Οικονομική κρίση.....	5
1.1.2 Δευτερογενής παράγωγη	7
1.1.3 Ορισμός ανεργίας	10
1.2 Οικονομικές θεωρίες ανεργίας	12
1.2.1 Κεϋνσιανή θεωρία και αγορά εργασίας.....	12
1.2.2 Ανεργία και Κεϋνσιανή θεωρία.....	14
1.2.3 Σύγχρονη νεοκλασική προσέγγιση της αγοράς εργασίας και της ανεργίας	15
1.2.4 Η θεωρία των άτυπων συμβάσεων (implicit contracts).....	16
1.2.5 Η θεωρία των “efficient wages”	17
1.2.6 Η θεωρία των “διαπραγματεύσεων”.....	18
1.2.7 Η θεωρία των “ατελειών” της αγοράς εργασίας.....	18
1.3 Μορφές ανεργίας.....	20
1.3.1. Ανεργία Τριβής.....	20
1.3.2. Διαρθρωτική Ανεργία.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	26
2.1 Ανεργία στην Ελλάδα την περίοδο της οικονομικής κρίσης.....	26
2.2 Κλαδικές μεταβολές ανεργίας στο δευτερογενή τομέα.....	31
2.3 Συγκριτικά στοιχεία για το δευτερογενή τομέα.....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	52
3.1 Διαδικασία εκτέλεσης έρευνας.....	52
3.2 Ερευνητικά ερωτήματα	52
3.3 Πληθυσμός, Δείγμα	53
3.4 Λειτουργικοί ορισμοί	53
3.4 Εγκυρότητα και αξιοπιστία	53
3.5 Στατιστικές Τεχνικές	53
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	75
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	79

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ελλάδα το προηγούμενο χρονικό διάστημα βίωσε μια πρωτοφανή οικονομική κρίση. Χάνοντας ένα σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ της, που αυτή η απώλεια έφτασε κοντά στο 30%, απότοκος αυτής της κατάστασης ένα σύνολο οικονομικών μεταβλητών να δεχτούν έντονες πιέσεις προς την αρνητική κατεύθυνση. Ένας από αυτούς τους δείκτες που δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστος ήταν αυτός της ανεργίας, με τα ποσοστά μέσα σε αυτή την δεκαετή κρίση να ξεπερνούν το 30%. Στην παρούσα εργασία παρόλα αυτά εστιάζουμε στην αγορά εργασίας που αφορά τον δευτερογενή τομέα και τις επιδράσεις-επιπτώσεις που είχε σε αυτόν η οικονομική κρίση.

Λέξεις κλειδιά: ανεργία, οικονομική κρίση, δευτερογενείς τομέας

ABSTRACT

Greece has experienced an unprecedented economic crisis in the past. Losing a significant percentage of its GDP that reached 30%, as a result of this situation a set of economic variables to receive strong pressure before the negative direction. One of the indicators that could not remain unaffected was that of unemployment with the rates in this ten-year crisis exceeding 30%. In the present work, however, we focus on the labor market concerning the secondary sector and the effects the economic crisis has had on it.

Keywords: unemployment, economic crisis, secondary sector

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία υλοποιήθηκε στα πλαίσια ολοκλήρωσης των σπουδών μας στο τμήμα ΕΣΠΣ. Η εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της ανεργίας την περίοδο της οικονομικής κρίσης και την ανεργία που παρήγα αυτή η κρίση στο δευτερογενή τομέα. Η εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη, δυο θεωρητικά και ένα ερευνητικό.

Το πρώτο περιλαμβάνει προσδιοριστικά στοιχεία αρχικά όπως ορισμούς για το τι είναι οικονομική κρίση, δευτερογενής παράγωγη και ανεργία. Ακολούθως περιγράφονται και αναλύονται οικονομικές θεωρίες ανεργίας και οι κατηγορίες ανεργίας και η ενότητα ολοκληρώνεται και τον προσδιορισμό της ανεργία στην Ελλάδα.

Στην δεύτερη ενότητα ασχοληθήκαμε με την παρουσίαση και ανάλυση στοιχείων σε σχέση με την ανεργία στην Ελλάδα την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Ακολούθως, παρουσιάσαμε τις κλαδικές μεταβολές ανεργίας στο δευτερογενή τομέα στην Ελλάδα, την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Στην συνέχεια αναλύθηκαν και παρουσιάστηκαν συγκριτικά στοιχεία με άλλες χώρες της Ε.Ε. και τέλος με την χρήση στατικών στοιχείων από την ΕΛ.ΣΤΑΤ., δημιουργήσαμε διαγραμματικές απεικονίσεις σε σχέση με την απασχόληση και την ανεργία στην Ελλάδα.

Και στην τελευταία τρίτη ενότητα υλοποιήθηκε μια ερευνητική προσπάθεια που αναλύει τα στοιχεία στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με τις μεταβολές στα άτομα που εργάζονταν σε αυτόν. Τις μεταβολές που πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο της οικονομική κρίσης. Με τις διαγραμματικές απεικονίσεις να περιλαμβάνουν τα περισσότερα χρόνια της οικονομικής κρίσης ανά φύλο στο δευτερογενή τομέα. Το πρωτογενή δεδομένα πάρθηκαν από τις βάσεις της ΕΛ.ΣΤΑΤ. και επεξεργάστηκαν με την βοήθεια του excel ώστε να προκύψουν οι διαγραμματικές απεικονίσεις και τα αντίστοιχα ποσοστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.1 Ορισμός οικονομικής κρίσης, δευτερογενής παράγωγη, ανεργία

1.1.1 Οικονομική κρίση

Ως οικονομική κρίση αναφέρεται εκείνη η κατάσταση στην οποία η οικονομία περιέρχεται σε έναν συνεχώς και διαρκή ρυθμό περιορισμού της οικονομικής της δραστηριότητας, σε τομείς όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.α. Η οικονομική κρίση ως απορία των προηγούμενων είναι μια σημαντική απειλή κατά της υφιστάμενης δομής, των θεμελιωδών αρχών και κανόνων του κοινωνικού συστήματος, η οποία απαιτεί την λήψη κρίσιμων αποφάσεων εντός ενός αυστηρού χρονοδιαγράμματος χρόνου και μέσα συνθήκες αβεβαιότητας (Rosenthal U., et. al., 1989).

Άλλες προσεγγίσεις του ορισμού της οικονομικής κρίσης την περιγράφουν ως τη χρονική περίοδο με μεγάλη πτωτική κίνηση στην αγορά (Sharpe W.F., 1963) και ουσιαστικά προκύπτει από τη διατάραξη της οικονομικής ισορροπίας και την εξασθένιση οικονομικών παραγόντων λόγω απρόβλεπτων γεγονότων που εμφανίζονται από διάφορες τοπικές ή διεθνής αιτιολογήσεις.

Τέτοια ζητήματα πιθανόν να προέρχονται από οικονομικά, διοικητικά, τυχόν διαφθορά, διατάραξη του φορολογικού συστήματος, αδυναμία πληρωμής του εξωτερικού χρέους ή εισαγωγής αρκετού εξωτερικού κεφαλαίου, ανεργία ή φυσικές καταστροφές.

Η οικονομική κρίση αποτελεί μέρος των δύο φάσεων των οικονομικών διακυμάνσεων και ειδικότερα της φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα διακρίνεται από συνεχή συρρίκνωση (European Commission, 2009). Μια προσέγγιση των οικονομικών κρίσεων, είναι μέσα από την θεωρία των οικονομικών διακυμάνσεων. Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται, ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας σε μια οικονομία. Μια διαφορετική ονομασία τους είναι αυτή των κυκλικών διακυμάνσεων ή οικονομικών κύκλων.

Οικονομική κρίση όπως αναφέρει ο Eichengreen (1987), είναι μια διαταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές, που σχετίζεται τις περισσότερες φορές με την πτώση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων και την αδυναμία αποπληρωμής μεταξύ οφειλετών και δανειστών, η οποία μεταφέρεται μέσω του χρηματοπιστωτικού

συστήματος, προκαλώντας ανακατατάξεις στην ικανότητα της αγοράς να διαθέτει κεφάλαια όχι μόνο σε εθνικό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, σε περιπτώσεις που οι διαταραχές μιας κρίσης εξαπλώνονται πέραν των εθνικών συνόρων.

Η Ioan (2011), αναφέρει ότι πολλοί οικονομικοί επιστήμονες πιστεύουν ότι η οικονομία αρχίζει να περιέρχεται σε κρίση όταν το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της (ΑΕΠ) έχει πτωτική τάση για δύο συνεχόμενα τρίμηνα. Επιπρόσθετα, ο Erol (2008), in Erol et al (2011), προσδιορίζει ότι ο όρος οικονομική κρίση περιγράφει την περίοδο της οικονομικής οπισθοδρόμησης μιας χώρας καθώς δε έχει τη δυνατότητα να αναπτυχθεί βασιζόμενη μόνο στις δικές τις οικονομικές μονάδες.

Από την άλλη σύμφωνα με την Udrescu (2012), μια οικονομική κρίση φέρνει στην επιφάνεια τις δυσκολίες της οικονομικής δραστηριότητας οι οποίες είναι διακριτές κυρίως λόγω των μεγάλων ελλείψεων στους κρατικούς προϋπολογισμούς των χωρών, οι οποίες είναι δυνατόν να την οδηγήσουν σε επιβράδυνση ή στασιμότητα καθώς επηρεάζουν αρνητικά εκτός από το παραγόμενο προϊόν και άλλα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας όπως είναι η απασχόληση, το εθνικό εισόδημα, οι επενδύσεις, η κατανάλωση κ.α. Είναι αναγκαίο να επισημανθεί ότι, ότι οι οικονομικές κρίσεις πηγάζουν από τη διατάραξη της οικονομικής ισορροπίας μιας χώρας και την εξασθένηση του συνόλου των οικονομικών παραγόντων μέσα από ένα σύνολο απροσδόκητων γεγονότων που προκύπτουν είτε τοπικά είτε σε διεθνές επίπεδο. Ορισμένα από αυτά είναι, τα διάφορα διοικητικά και οικονομικά ζητήματα, η διαφθορά, οι διαταραχές του φορολογικού συστήματος, τα ζητήματα πληρωμών του εξωτερικού χρέους, η αδυναμία εισαγωγής αρκετών ξένων κεφαλαίων, ο περιορισμένος της φερεγγυότητας, η ανεργία και οι φυσικές καταστροφές (Aygicay, 2010 in Erol et al, 2011).

Η οικονομική κρίση όπως προαναφέρθηκε προσδιορίζει μια από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και ειδικότερα αυτής που η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μία διαρκή συρρίκνωση κατά τους Kindleberger και Aliber (2011), στο Συριόπουλος και Παπαδάμου (2014). Οι οικονομικές ή κυκλικές διακυμάνσεις περιγράφονται ως διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μία οικονομία. Διαφορετικά καλούνται και επιχειρηματικοί κύκλοι, με στόχο να επισημανθεί η ιδιαίτερη βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις παρατήθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι έχουν διάρκεια περίπου εφτά με έντεκα έτη (Ο' Sullivan, 2003 στο Συριόπουλος και Παπαδάμου, 2014).

Με δεδομένη την παγκοσμιοποιημένη οικονομία και τη διάδοση πληροφοριών, οι αγορές και η οικονομία μεταβάλλονται διαρκώς. Μέσα σε συνθήκες δυσμενούς οικονομικού περιβάλλοντος, διακρίνονται και πραγματοποιούνται τεράστιες μεταβολές στα δεδομένα της αγοράς. Τα προσδιοριστικά στοιχεία μιας οικονομικής κρίσης είναι η έλλειψη ρευστότητας στις καθημερινές συναλλαγές, αδυναμία πληρωμών οικονομικών υποχρεώσεων, υψηλή ανεργία που πηγάζει από την μειωμένη κατανάλωση, την αγοραστική δύναμη και από την γενικευμένη κακή ψυχολογία.

Η προέλευση μιας οικονομικής κρίσης παρόλα αυτά μπορεί να έχει διαφορετικά αίτια και επίδραση σε πολλούς και ποικίλους παράγοντες, η μορφή της, η έκταση της και η ένταση διακρίνεται κάθε φορά από διαφορετικότητα. Παρόλα αυτά, όλες οι κρίσεις διακρίνονται από αίσθημα αβεβαιότητας, κινδύνου, ανασφάλειας, ανακατατάξεις στις εκάστοτε συνθήκες της αγοράς, και μεταβολές στους κοινωνικούς ρυθμούς (Egol M., et. al. 2011).

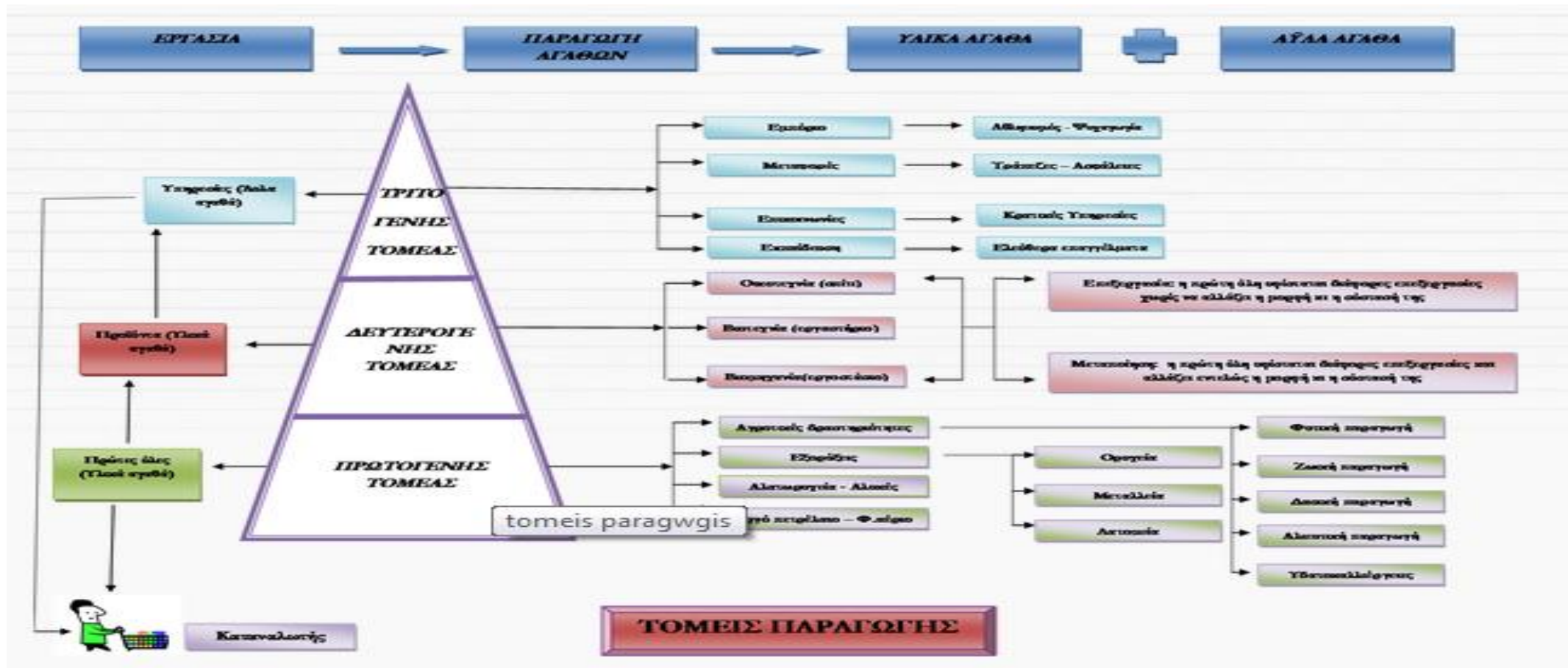
1.1.2 Δευτερογενής παράγωγη

Στο δευτερογενή τομέας εντάσσονται οι δραστηριότητες επεξεργασίας και μεταποίησης των πρώτων υλών που πηγάζουν από τον πρωτογενή τομέα. Ως επεξεργασία ορίζεται, η μετατροπή των πρώτων υλών σε προϊόν με μικρές μεταβολές στη μορφή και τη σύστασή τους, για παράδειγμα το παστεριωμένο γάλα. Έτσι ως μεταποίηση χαρακτηρίζεται η μετατροπή των πρώτων υλών σε προϊόν με σημαντικές μεταβολές αλλαγές στη μορφή και τη σύστασή τους (γιαούρτι, τυρί). Η παραγωγή των προϊόντων του δευτερογενούς τομέα υλοποιείται:

- Στο σπίτι με απλά υλικά και μέσα, από τα μέλη της οικογένειας και σχετικά μικρό όγκο παραγωγής.
- Στο εργαστήριο με λιγοστά μηχανήματα, μικρό αριθμό εργαζόμενων και σχετικά μικρό όγκο παραγωγής.
- Στο εργοστάσιο με περισσότερο και πιο εκσυγχρονισμένο εξοπλισμό, περισσότερο και πιο εξειδικευμένο προσωπικό, με την χρήση αυτοματισμών και μεγάλο όγκο παραγωγής σε μικρό χρονικό διάστημα.

Στην συνέχεια παρουσιάζετε στο διάγραμμα το σύνολο των τομέων που απαρτίζουν μια οικονομία σε όλα της τα στάδια (διάγραμμα 1.1).

Διάγραμμα 1.1: Τομείς παράγωγης

Πηγή: <https://schooltec.wordpress.com/b-grade/production/sectors/>

1.1.3 Ορισμός ανεργίας

Η ανεργία αποτελεί ένα μακροοικονομικό δείκτη μιας οικονομίας και προσδιορίζει σε σημαντικό βαθμό την οικονομική υγεία της. Είναι ένας σημαντικός παράγοντας ο οποίος προσδιορίζει το κατά πόσο η οικονομία θα μεγιστοποιούσε την αποδοτικότητα της, εάν ο καθένας είχε τη δυνατότητα να εργάζεται με κάποιο μισθό. Ένα άνεργο άτομο είναι τόσο ατελέσφορο και αποτελεί στοιχείο εξάντλησης των πόρων της κοινωνίας. Η ανεργία αποτελεί ένα στατιστικό στοιχείο που προσδιορίζει την πολιτική της κυβέρνησης και τις προσωπικές αποφάσεις των ατόμων. Ο ορισμός της ανεργίας έχει συμφωνηθεί διεθνώς και προκύπτει από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) - έναν οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών. Οι άνεργοι είναι:

- Άτομα χωρίς δουλειά, που θέλουν μια δουλειά, αναζήτησαν ενεργά εργασία τις τελευταίες 4 εβδομάδες και είναι διαθέσιμοι για να εκκινήσουν μια εργασία στις επόμενες 2 εβδομάδες,
- Άτομα εκτός αγοράς εργασίας, έχουν βρει μια δουλειά και αναμένουν να ξεκινήσουν εντός 2 εβδομάδων.

Η Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) προσδιορίζει ως «*άνεργους εκείνους τους ανθρώπους που δεν έχουν δουλέψει περισσότερο από μία ώρα κατά τη διάρκεια της σύντομης περιόδου αναφοράς, αλλά οι οποίοι είναι διαθέσιμοι και αναζητούν ενεργά εργασία*» (O'Higgins, 1997). Ο ορισμός αυτός δεν συνηπολογίζει: φοιτητές, συνταξιούχους και αποθαρρυσμένους εργαζόμενους. Στην αντίθετη κατάσταση, ως απασχολούμενα προσδιορίζει τα άτομα με αμειβόμενη εργασία και σε αυτά υπολογίζονται αυτά που εκτελούν κάποιο επάγγελμα με ημερομίσθιο ή μισθό ή είναι επί του παρόντος σε μια θέση εργασίας. Δηλαδή, περιλαμβάνει βραχυπρόθεσμους εργαζόμενους, τους μαθητευόμενους, απολυμένους εργαζόμενους ή εργαζόμενους σε άδεια (Kruppe, et. al., 2007).

Συμπερασματικά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αυτός που ασκεί αμειβόμενη εργασία τουλάχιστον μία ώρα σε μια εβδομάδα, ή που είναι προσωρινά μακριά από την εργασία λογίζεται ως εργαζόμενος. Ακόμα, θεωρούνται ότι έχουν απασχόληση και τα άτομα με προγράμματα κατάρτισης που στηρίζονται από την κυβέρνηση και οι άνθρωποι που κάνουν μη αμειβόμενη εργασία για την οικογενειακή επιχείρησή τους.

Εκείνοι που είναι εκτός εργασίας, αλλά δεν διαθέτουν τα κριτήρια της ανεργίας είναι οικονομικά ανενεργοί. Κάθε οικονομία διαθέτει ένα μέγεθος πληθυσμού. Αυτό το διαχωρίζεται σε:

- Εργατικό δυναμικό ή οικονομικά ενεργός πληθυσμός: Αναφέρεται εκείνο το σύνολο των ατόμων που έχει τη δυνατότητα και ταυτόχρονα επιθυμεί να εργαστεί.
- Απασχολούμενοι: Είναι το σύνολο των ατόμων που εργάζονται με αποτέλεσμα την παραγωγή εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών.
- Άνεργοι: Όσοι είναι άμεσα διαθέσιμοι για εργασία, αλλά δεν έχουν τη δυνατότητα να βρουν μια θέση απασχόλησης.
- Οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός: Όλοι όσοι δεν μπορούν όπως για παράδειγμα οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά και δεν είναι πρόθυμοι να εργαστούν, δηλαδή είναι εκούσια άνεργοι.

Το συνολικό εργατικό δυναμικό μιας οικονομίας, έστω L , περιλαμβάνει το σύνολο των ατόμων που είναι ικανά να εργαστούν και είτε απασχολούνται είτε αναζητούν κάποια θέση εργασίας. Συνεπώς, αν ορισθεί ότι E είναι ο αριθμός των απασχολούμενων στην οικονομία και U είναι ο αριθμός των ανέργων που επιδιώκουν εργασία, θα ισχύει:

$$L = E + U$$

και το ποσοστό ανεργίας, έστω u , ορίζεται επί του συνολικού εργατικού δυναμικού, δηλαδή ως $u = (U/L) \times 100$.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ανεργία είναι ένα μακροοικονομικό ζήτημα που επιδρά τόσο στα άτομα του πληθυσμού μιας χώρας αλλά και στα οικονομικά της μεγέθη. Αποτελεί ένα από τα κεντρικότερα ζητήματα των αναπτυγμένων οικονομιών. Η ανεργία έχει άμεσες και σημαντικές επιπτώσεις σε όσα άτομα βρίσκονται σε αυτή την κατάσταση και δε διαθέτουν πηγές εισοδήματος. Ειδικότερα η απώλεια εργασίας και κατ' επέκταση εισοδήματος, σημαίνει πτώση του βιοτικού επιπέδου, μπορεί να επιφέρει και ψυχολογικά προβλήματα στο άτομο. Αποτελεί με αυτό τον τρόπο ένα φαύλο κύκλο με χαμηλή εκπαίδευση και ανθρώπινο δυναμικό, ασθενειών υγείας, κοινωνικής και πολιτικής περιθωριοποίησης.

1.2 Οικονομικές θεωρίες ανεργίας

1.2.1 Κεϋνσιανή θεωρία και αγορά εργασίας

Η κεϋνσιανή θεωρία εκκινεί από την υπόθεση μη ύπαρξης τέλειου ανταγωνισμού στην αγορά και ειδικότερα στην αγορά που διέπει την εργασία τόσο εξαιτίας της ύπαρξης του κράτους αλλά και των εργατικών και εργοδοτικών ενώσεων. Αποτέλεσμα αυτού η ευελιξία των μισθών, που η νεοκλασική θεωρία υποθέτει ότι υπάρχει, χάριν όχι μόνο αυτών των παραγόντων. Εκτός όμως από την αμφισβήτηση της υπόθεσης του τέλειου ανταγωνισμού στην αγορά εργασίας, η κεϋνσιανή θεωρία διαμορφώνει ενστάσεις και για τον ρόλο των τιμών και την σχέση της αγοράς εργασίας με υπόλοιπες αγορές. Αναλυτικότερα η κεϋνσιανή θεωρία αμφισβητεί κατά πόσο οι τιμές έχουν τη δυνατότητα γρήγορης προσαρμογής στις μεταβολές της ζήτησης και της προσφοράς στην αγορά προϊόντων, κατά πόσο οι εργαζόμενοι έχουν τη δυνατότητα να αντιληφθούν τις μεταβολές στο επίπεδο τιμών και κατά πόσο η αγορά εργασίας δεν σχετίζεται με άλλες αγορές όπως αυτές της αγοράς προϊόντος και της αγοράς χρήματος.

Η κεϋνσιανή αντίληψη για την αγορά εργασίας διαφέρει σε σχέση με τη νεοκλασική αντίληψη σε ότι αφορά τη φύση της, τους προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης και προσφοράς εργασίας και τον τρόπο με το οποίο αυτή ρυθμίζεται σε περίπτωση ανισορροπίας. Ειδικότερα, στο βιβλίο το περί της Γενικής θεωρίας (1936) ο Keynes J.M. αναφέρει ότι η ζήτηση εργασίας σχετίζεται με τη ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες και είναι αποτέλεσμα του πραγματικού μισθού. Η μείωση του ονομαστικού μισθού συμβάλει στην αύξηση της ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες, εξαιτίας της μείωσης των τιμών τους, η οποία ακολούθως θα προκαλέσει αύξηση του παραγόμενου προϊόντος και του επιπέδου απασχόλησης. Κατά συνέπεια η καμπύλη του οριακού προϊόντος της εργασίας, αντικατοπτρίζει την αντίστροφη σχέση μεταξύ του πραγματικού μισθού και της ποσότητας της απασχόλησης. Η μείωση δε του πραγματικού μισθού μπορεί, σύμφωνα με τον Keynes, να προέλθει από αύξηση των τιμών εφόσον λόγω της αυταπάτης χρήματος τα νοικοκυριά δεν αντιδρούν και ο ονομαστικός μισθός παραμένει σταθερός. Αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι σε αντίθεση με την νεοκλασική θεωρία υποστηρίζει ότι ο πραγματικός μισθός δεν προσδιορίζεται από την αγορά που διέπει την εργασία αλλά και από παράγοντες

όπως οι συλλογικές διαπραγματεύσεις και από τη ζήτηση και τη προσφορά προϊόντων και υπηρεσιών.

Η κεϋνσιανή θεωρία υποστηρίζει ότι η προσφορά εργασίας περιγράφεται κατά βάση από δύο τμήματα. Από τον κατώτατο μισθό ο οποίος προκύπτει μέσα από την διαβούλευση των συλλογικών διαπραγματεύσεων μεταξύ εργαζόμενων, εργοδοτών και του κράτους. Και από την προσφορά εργασίας που είναι απείρως ελαστική στο ύψος του κατώτατου μισθού, το οποίο υποδηλώνει ότι δεν μπορεί ο τρέχων μισθός να ξεπεράσει το χαμηλότερο επίπεδο του κατώτατου μισθού. Για οποιοδήποτε ύψος μισθού υψηλότερου του κατώτατου μισθού, διακρίνεται θετική συσχέτιση μεταξύ του πραγματικού μισθού και στο επίπεδο απασχόλησης. Η ισορροπία στην αγορά εργασίας προκύπτει όταν η ζήτηση εργασίας ισούται με την προσφορά εργασίας.

Σύμφωνα με τη μετακεϋνσιανή προσέγγιση για τη σχέση μισθών και απασχόλησης (Riach, 1995) δεν προκύπτει αιτιώδης σχέση ανάμεσα τους όπως η νεοκλασική προσέγγιση αναφέρει. Ειδικότερα το επίπεδο απασχόλησης προκύπτει από τη συνολική ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και από το ύψος της αναδιανομής του εισοδήματος.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό της κεϋνσιανής θεωρίας σε σχέση με τη νεοκλασική είναι η σχέση ανάμεσα στην αγορά εργασίας και άλλων αγορών. Η νεοκλασική θεωρία υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει καμία σχέση μεταξύ της αγοράς εργασίας και των υπολοίπων αγορών, καταλήγοντας ότι το επίπεδο απασχόλησης και μισθού προσδιορίζεται μέσα στην αγορά εργασίας. Αντιθέτως η κεϋνσιανή θεωρία αναφέρει ότι υπάρχει στενή αλληλεξάρτηση μεταξύ της αγοράς εργασίας, την αγορά προϊόντος και την αγορά χρήματος. Στην αγορά προϊόντος με δεδομένο το επίπεδο των τιμών προσδιορίζεται η συνολική ζήτηση η οποία ακολούθως περιγράφει και το επίπεδο του εισοδήματος. Στην αγορά χρήματος με δεδομένο το επίπεδο του εισοδήματος προσδιορίζεται το επιτόκιο ισορροπίας το οποίο είναι αναγκαίο στον προσδιορισμό του επιπέδου επένδυσης και κατά συνέπεια του επιπέδου εισοδήματος. Το επίπεδο δε εισοδήματος είναι αναγκαίο στον καθορισμό του επιπέδου απασχόλησης. Ο καθορισμός του επιπέδου ισορροπίας του εισοδήματος και του επιτοκίου είναι ταυτόχρονος στην αγορά προϊόντος και στην αγορά χρήματος¹. Από

¹ Η ισορροπία στην αγορά προϊόντος εκφράζεται από την σχέση $Y = C + I + G + X - M$ όπου είναι το επίπεδο του εισοδήματος, C είναι η δαπάνη για ιδιωτική κατανάλωση, I είναι η δαπάνη για ιδιωτική

τη στιγμή που το εισόδημα ισορροπίας έχει προσδιοριστεί και με δεδομένη τη συνάρτηση παραγωγής προσδιορίζεται το επίπεδο απασχόλησης και στη συνέχεια το επίπεδο τιμών των αγαθών και υπηρεσιών.

1.2.2 Ανεργία και Κεϋνσιανή θεωρία

Ο Κεϋνς δεν δέχεται τον κλασικό ισχυρισμό περί ανεργίας και υποθέτει ότι ένα άτομο είναι μη εθελοντικά άνεργος αν και δέχεται να εργαστεί σε χαμηλότερο, από τον τρέχοντα, πραγματικό μισθό και δεν μπορεί να βρει εργασία. Ακόμα δεν αποδέχεται τον κλασικό ισχυρισμό ότι ο περιορισμός των μισθών θα προσφέρει πλήρη απασχόληση. Ο Ρίγου (1933) στο εν λόγω βιβλίο του υποστηρίζει ότι η απουσία ευελιξίας στους μισθούς είναι το βασικό αίτιο που παράγει ανεργία. Η θέση αποτελεί ερμηνευτή για την αύξηση της ανεργίας στη Μ. Βρετανία τη δεκαετία του '30. Σύμφωνα με τον Ρίγου οι πραγματικοί μισθοί ήταν αρκετά υψηλή κάτι που πήγαζε από τη δύναμη των συνδικάτων να διατηρούν υψηλούς ονομαστικούς μισθούς στους παραγωγικούς κλάδους όπου το συνδικαλιστικό κίνημα είχε τη δυνατότητα, ενώ ταυτόχρονα οι τιμές κατέγραφαν μείωση.

Ο Κεϋνς δεν δέχεται την υπόθεση που αναφέρει ότι το χαμηλότερο ύψος μισθού θα συμβάλει στην αύξηση της απασχόλησης για δύο λόγους (Lerner 1996). Ο πρώτος λόγος σχετίζεται με το γεγονός ότι οι εργαζόμενοι δεν δέχονται μειώσεις στους ονομαστικούς τους μισθούς. Ο δεύτερος λόγος επικεντρώνεται κατά βάση στη σχέση μισθών και τιμών. Η μείωση των ονομαστικών μισθών θα συνέβαλε σε μείωση του οριακού κόστους και ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους παραγωγούς θα επέφερε περιορισμό των τιμών των προϊόντων. Η ισορροπία θα επανερχόταν μόνο εάν η μείωση των τιμών ήταν ισόποση με αυτής της μείωσης των μισθών. Οι εργάτες έχουν τη δυνατότητα αναπροσαρμογής στους ονομαστικούς μισθούς, αλλά όχι στους πραγματικούς μισθούς. Η μείωση των πραγματικών μισθών για τα νοικοκυριά, κατά τον Κεϋνς, μπορεί να προκληθεί μόνο με μείωση των ονομαστικών μισθών στο ανάλογο επίπεδο τιμών. Αλλά αυτή η μείωση των μισθών επιφέρει, όπως ήδη προαναφέρθηκε, ισόποση μείωση των τιμών και ως αποτέλεσμα αυτού ο πραγματικός

επένδυση και η οποία εξαρτάται από το επίπεδο του επιτοκίου, G είναι η δαπάνη για δημόσια κατανάλωση και επένδυση, X είναι το επίπεδο των εξαγωγών και M το επίπεδο των εισαγωγών. Η ισορροπία στην αγορά του χρήματος εκφράζεται από την ισορροπία $M = M_{d1} + M_{d2}$, όπου M_{d1} είναι η ζήτηση χρήματος για συναλλακτικούς σκοπούς και σκοπούς προφύλαξης και εξαρτάται από το εισόδημα και M_{d2} είναι η ζήτηση χρήματος για κερδοσκοπικούς σκοπούς και εξαρτάται από το επιτόκιο.

μισθός να μην μεταβάλετε. Αποτέλεσμα αυτού, η μείωση των ονομαστικών μισθών δεν προκαλεί, κατά τον Κέϋνς, και αύξηση της απασχόλησης. Η απασχόληση κατά αυτόν προέρχεται μόνο μέσα από τη συνολική αύξηση της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες, απορία της αύξησης του συνολικού εισοδήματος. Η αύξηση δε του συνολικού εισοδήματος και της συνολικής ζήτησης μπορεί να προκύψει από την κρατική ενίσχυση μέσα από την αύξηση της κατανάλωσης των χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων και μέσα από την αύξηση των δημοσίων δαπανών.

Αναλύοντας την κέϋνσιανή προσέγγιση για την ανεργία είναι αναγκαίο να αναφερθεί ότι η θεωρία του Κέϋνς είναι περισσότερο θεωρία απασχόλησης και λιγότερο θεωρία που αναλύει την ανεργία (Stankiewicz 1984). Ειδικότερα ο Κέϋνς υποστηρίζει ότι το μέγεθος της απασχόλησης προσδιορίζεται βραχυχρόνια από την τεχνολογία, το μέγεθος των παγίων εγκαταστάσεων, το εργατικό δυναμικό, τις προτιμήσεις των καταναλωτών κ.α.

Η κρατική παρέμβαση για τον Κέϋνς είναι από τους βασικότερους παράγοντες, που επιδρούν τόσο το μέγεθος της απασχόλησης όσο και της ανεργίας. Εάν το κράτος επεμβαίνει με στόχο την συμπλήρωση του ελλείμματος των ιδιωτικών επενδύσεων, τότε το επίπεδο της ζήτησης διαρκώς θα είναι σε υψηλό επίπεδο με αποτέλεσμα να αυξάνεται η απασχόληση και να αποτελεί δευτερεύουσας σημασίας η ευελιξία των μισθών στην καταπολέμηση της ανεργίας (Reynaud 1994).

Το μοντέλο IS-LM το οποίο περιλαμβάνει σε σημαντικό βαθμό την κέϋνσιανή θεωρία υποδεικνύει ότι είναι πιθανή η ισορροπία τόσο στην αγορά προϊόντος όσο και στην αγορά χρήματος χωρίς να υπάρξει στην αγορά εργασίας επίπεδο πλήρους απασχόλησης. Το επίπεδο πλήρους απασχόλησης είναι δυνατόν να προκύψει είτε με την άσκηση κατάλληλης δημοσιονομικής πολιτικής είτε με χρησιμοποίηση πολιτικών που εστιάζουν στο νόμισμα είτε και συνδυασμό αυτών των πολιτικών.

1.2.3 Σύγχρονη νεοκλασική προσέγγιση της αγοράς εργασίας και της ανεργίας

Η παραδοσιακή νεοκλασική θεωρία για την ανεργία η οποία θεωρούσε ότι η ανεργία ήταν εκούσια δε είχε τη δυνατότητα να ερμηνεύσει την παρατεταμένη ανεργία που καταγράφηκε στις δεκαετίες του '70 και του '80. Το βασικό ερώτημα το οποίο απασχόλησε τη νεοκλασική θεωρία σχετιζόταν με την αδυναμία της αγοράς να

λειτουργήσει με τέτοιο τρόπο ώστε να έχει τη δυνατότητα η ζήτηση να εξισωθεί με την προσφορά εργασίας. Αποτέλεσμα αυτού να μην μπορεί να ερμηνεύσει την ακαμψία των μισθών προς τα κάτω, την ελλιπή πληροφόρηση και συνολικότερα την ανυπαρξία του μοντέλου του τέλει ανταγωνισμού στην αγορά εργασίας.

1.2.4 Η θεωρία των άτυπων συμβάσεων (implicit contracts)

Η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε σε μεγάλο βαθμό από τους Azariadis (1975), αλλά και από τους Baily (1974) και Gordon (1974). Προσπαθεί να δώσει απαντήσεις στην ακαμψία των χρηματικών μισθών και ακολούθως στη διατήρηση της ανεργίας, εστιάζοντας στην ανάλυσή της στον τρόπο προσδιορισμού των μισθών και της απασχόλησης. Η θεωρία των άτυπων συμβάσεων δεν δέχεται την παραδοσιακή νεοκλασική αντίληψη βάσει της οποίας οι μισθοί και η απασχόληση προσδιορίζονται στην αγορά εργασίας από τη ζήτηση και την προσφορά εργασίας. Το νέο στοιχείο που η συγκεκριμένη θεωρία τοποθετεί στο ζήτημα του προσδιορισμού της ανεργίας και της απασχόλησης είναι στην ανάλυσή της, ότι οι μισθοί και η απασχόληση προσδιορίζονται σε μικροεπίπεδο μετά από συμφωνία της επιχείρησης με τους εργαζόμενους, που επιτυγχάνεται σε περιβάλλον το οποίο διακρίνεται από αβεβαιότητα.

Ειδικότερα, τόσο οι επιχειρήσεις όσο και οι εργαζόμενοι είναι υποχρεωμένοι να δεσμευτούν σήμερα για κάτι το οποίο θα γίνει μελλοντικά χωρίς να γνωρίζουν την πραγματική κατάσταση στο μέλλον. Αποτέλεσμα αυτού, οι εργαζόμενοι για να περιορίσουν τις απώλειες που πιθανόν να έχουν λόγω της αβεβαιότητας του μέλλοντος απαιτούν από την επιχείρηση να τους “εξασφαλίσει”. Δηλαδή δέχονται να εργαστούν με χαμηλότερο μισθό από αυτόν που θα ζητήσουν και η επιχείρηση δεσμεύεται για την ακαμψία των μισθών σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Αποτέλεσμα αυτού, σε περίπτωση οικονομικής κρίσης ο μισθός να είναι υψηλότερος από την οριακή παραγωγικότητα της εργασίας με αποτέλεσμα να αυξηθεί η ανεργία. Βάση της θεωρίας των άτυπων συμβάσεων, αυτό το είδος ανεργίας καλείται εκούσια, διότι οι ίδιοι οι εργαζόμενοι συμφωνούν στην ακαμψία των μισθών σε περίοδο οικονομικής κρίσης.

Η θεωρία των άτυπων συμβάσεων είναι μία εκσυγχρονισμένη αντίληψη της νεοκλασικής θεωρίας για την αγορά εργασίας. Το διαφορετικό στοιχείο που εισάγει είναι ότι δε δέχεται πως οι μισθοί και η απασχόληση προσδιορίζονται στην αγορά, αλλά σε επίπεδο επιχείρησης και ότι εισάγει το στοιχείο της αβεβαιότητας στη νεοκλασική μεθοδολογία. Το συμπέρασμα στο οποίο όμως οδηγείτε είναι παρόμοιο με αυτό της παραδοσιακής νεοκλασικής αντίληψης. Δηλαδή ότι οι εργαζόμενοι είναι υπεύθυνοι για την ανεργία επειδή προσπαθούν να εξασφαλιστούν οικονομικά σε περίοδο οικονομικής κρίσης.

1.2.5. Η θεωρία των “efficient wages”

Ο Yellen (1984) με άρθρο του στο *American Economic Review* έβαλε τη βάση για την ανάπτυξη των μοντέλων “efficient wages”. Η θεωρία αυτή αναφέρει ότι για τον προσδιορισμό του μισθού δε συνυπολογίζεται μόνο η προσφερόμενη ποσότητα εργασίας αλλά και η ποιότητά της, όπως αυτή περιγράφεται από την ένταση εργασίας, την παραγωγικότητα της εργασίας κ.α. Αποτέλεσμα αυτού είναι να διακρίνονται δύο είδη μισθών. Ο μέσος μισθός, ο οποίος προσδιορίζεται στην αγορά από τη ζήτηση και την προσφορά και το μισθό (efficient wage) που υλοποιείται στα πλαίσια της επιχείρησης, στη βάση της ποιότητας της εργασίας. Κατά κανόνα ο μισθός αυτός (efficient wage) είναι υψηλότερος από το μέσο μισθό της αγοράς, για να αποτρέψει το εργαζόμενο, πάνω στον οποίο η επιχείρηση συνήθως έχει επενδύσει, να επιδιώξει να εργαστεί κάπου αλλού με αποτέλεσμα το κόστος για την επιχείρηση να είναι σημαντικό. Άρα, όταν η επιχείρηση, για να κρατήσει ορισμένους εργαζόμενους σε αυτήν παρέχει υψηλότερους μισθούς από το “μισθό ισορροπίας” στην αγορά, τότε είναι υποχρεωμένη να προσλάβει λιγότερους υπάλληλους από όσους θα προσλάμβανε με αποτέλεσμα να συντελεί στη συντήρηση της ανεργίας (Yellen, 1984).

Η θεωρία των “efficient wages” δεν δέχεται μια από τις βασικότερες αντιλήψεις της παραδοσιακής νεοκλασικής που αφορά την ομοιογένεια του παραγωγικού συντελεστή εργασίας. Ο καθορισμός του μισθού στη βάση της ποιότητας της εργασίας δεν επιδέχεται την υπόθεση περί ομοιογενούς εργασίας, ενώ παράλληλα εισάγει στην ανάλυση τον τρόπο διαχείρισης της εργασίας από την ίδια την επιχείρηση (εσωτερική οργάνωση) και όχι από την αγορά.

1.2.6 Η θεωρία των “διαπραγματεύσεων”

Η θεωρία των “διαπραγματεύσεων” αποτελεί μια προσπάθεια της νεοκλασικής θεωρίας να αιτιολογήσει γιατί η αγορά εργασίας δεν διακρίνεται από ανταγωνιστικότητα και να αντιληφθεί την ανάπτυξη των συνδικάτων και των συλλογικών διαπραγματεύσεων στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικά χώρες. Βάση της νεοκλασικής θεωρίας, η ανάλυση της συμπεριφοράς των συνδικαλιστικών οργανώσεων βασίζεται στη μικροοικονομική ανάλυση. Ειδικότερη, η συγκεκριμένη θεωρία υποστηρίζει ότι οι συνδικαλιστικές ενώσεις έχουν ως στόχο να αυξήσουν μία συνάρτηση χρησιμότητας, η οποία περιλαμβάνει τις προτιμήσεις των μελών τους (Cahuc, 1990). Η διαπραγμάτευση μεταξύ συνδικαλιστικών οργανώσεων πιθανόν να αφορά μόνο τον προσδιορισμό των μισθών ή σχετίζεται με τον καθορισμό των μισθών και της απασχόλησης. Το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων είναι η αύξηση του ποσοστού ανεργίας και αυτό διότι η ακαμψία η οποία υπάρχει στην αγορά εργασίας αναφορικά με τους μισθούς και την απασχόληση, καθόσον οι συνδικαλιστικές οργανώσεις προστατεύουν τα μέλη τους συγκριτικά με τα άτομα που βρίσκονται από έξω (Cahuc, 1991).

Είναι αναγκαίο να αναφερθεί ότι η θεωρία των διαπραγματεύσεων, όπως η νεοκλασική θεωρία έχει αναπτύξει, δε συνυπολογίζει ούτε τις κοινωνικές τάξεις, ούτε τις κοινωνικές και πολιτικές διαμάχες μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων κοινωνικών. Θεωρεί ότι τα άτομα είναι μόνο οικονομικά όντα και ως τέτοια ενδιαφέρονται αποκλειστικά να μεγιστοποιήσουν την χρησιμότητα τους (Calmfors & Driffill, 1998).

1.2.7 Η θεωρία των “ατελειών” της αγοράς εργασίας

Η παραδοσιακή νεοκλασική θεωρία υποστήριζε ότι η αγορά εργασίας ήταν ενιαία. Κατά συνέπεια προσπαθούσε να ερμηνεύσει τα αίτια της ανεργίας σε σχέση με την υπόθεση περί ενιαίας αγοράς εργασίας. Η ανάπτυξη των θεσμικών παραγόντων στην αγορά εργασίας οδήγησε τη νεοκλασική αντίληψη να απορρίψει την υπόθεση περί ενιαίας αγοράς εργασίας και να συνδέσει το πρόβλημα της ανεργίας

με τη δυαδικότητα στην αγορά εργασίας². Για τη σύγχρονη νεοκλασική θεωρία η ύπαρξη της δυαδικότητας στην αγορά εργασίας είναι η αιτία της ανεργίας. Η μειωμένη κινητικότητα μεταξύ του πρώτου τομέα της οικονομίας (πρωτεύουσα αγορά εργασίας) και του δεύτερου τομέα της οικονομίας³ (δευτερεύουσα αγορά εργασίας), είναι η αιτία της ανεργίας των ατόμων του πρώτου τομέα, οι οποίοι δε δέχονται να απασχοληθούν σε εργασίες του δεύτερου τομέα (Krugman & Wells, 2013).

Μία εναλλακτική θεώρηση της δυαδικότητας είναι η θεώρηση των “*insiders - outsiders*” (Lindbeck and Snower 1989). Με βάση αυτή τη θεωρία αυτή, οι μισθοί και η απασχόληση προσδιορίζονται από τους εργαζόμενους και τις συνδικαλιστικές τους ενώσεις και όχι από αυτούς οι οποίοι είναι άνεργοι και δεν ανήκουν κατά συνέπεια στις συνδικαλιστικές τους οργανώσεις. Έχοντας δε ως υπόθεση, η νεοκλασική θεωρία, ότι τα άτομα εστιάζουν στη μεγιστοποίηση του συμφέροντός τους, το αποτέλεσμα είναι ότι οι πράξεις των *insiders*, οι οποίοι στοχεύουν στη μεγιστοποίηση του συμφέροντός τους στρέφονται εναντίον των *outsiders*.

Η σύγχρονη νεοκλασική θεωρία παρ’ όλο που εισάγει στη μεθοδολογική της βάση τον όρο δυαδικότητα, εντούτοις θεωρεί τη δυαδικότητα ως έκφραση της μη ορθής λειτουργίας της αγοράς, η οποία προκύπτει όχι στην ίδια την ανάπτυξη συγκεκριμένων θεσμών και των προσωπικών χαρακτηριστικών εργαζομένων και επιχειρήσεων. Κατά συνέπεια η δυαδικότητα διαμορφώνεται από εξωγενείς ως προς το σύστημα παράγοντες, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα, μέσα από την ανάλογη πολιτική, να αλλάξουν και να οδηγήσουν σε περιορισμό του φαινομένου της δυαδικότητας, άρα στην επίτευξη μεγαλύτερου ανταγωνισμού στην αγορά εργασίας (Krugman & Wells, 2013).

² Ο όρος δυαδικότητα στην αγορά εργασίας χρησιμοποιείται και από τους θεσμιστές και ριζοσπάστες οικονομολόγους με διαφορετική όμως σημασία. Σε σχέση με αυτό το θέμα δες Πετρινώτη (1989)

³ Ο πρώτος τομέας της οικονομίας περιλαμβάνει θέσεις εργασίας οι οποίες χαρακτηρίζονται από υψηλές αποδοχές, σταθερότητα, δυνατότητα εξέλιξης και από διάφορα κοινωνικά και ασφαλιστικά προνόμια. Αντιθέτως στο δεύτερο τομέα περιλαμβάνονται θέσεις εργασίας οι οποίες χαρακτηρίζονται από την έλλειψη όλων των προαναφερόμενων χαρακτηριστικών.

1.3 Μορφές ανεργίας

Η αγορά εργασίας διακρίνεται από συνεχείς ροές που αφορούν τόσο την απώλεια όσο και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Η απώλεια θέσεων εργασίας διακρίνεται ακόμη και σε αναπτυξιακές περιόδους της οικονομίας, εξαιτίας τομεακών αλλαγών στη ζήτηση, επιχειρηματικών αποτυχιών, αλλά και για λόγους μετακίνησης των εργαζομένων που επιδιώκουν θέσεις εργασίες με καλύτερες συνθήκες και προοπτικές. Πράγματι, η αύξηση στη ζήτηση για προϊόντα ενός τομέα παραγωγής για παράδειγμα στις τηλεπικοινωνίες μπορεί να σχετίζεται με τη μείωση της ζήτησης σε κάποιον άλλον τομέα παραγωγής όπως για παράδειγμα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, οπότε θα παρατηρούνται αντίστοιχες αυξομειώσεις στις θέσεις εργασίας των τομέων αυτών. Ακόμα, επιχειρηματικές αποτυχίες και αντίστοιχες απώλειες θέσεων εργασίας πιθανόν να προκύψουν και σε δυναμικούς τομείς παραγωγής, ενώ παρόμοιες αλλαγές διαμορφώνουν και οι μετακινήσεις των εργαζομένων είτε για λόγους εγκατάστασης είτε για λόγους επαγγελματικής βελτίωσης. Άρα, η διαρκής απώλεια και δημιουργία θέσεων εργασίας και οι αντίστοιχες ροές του εργατικού δυναμικού φέρνουν στην επιφάνεια ότι σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή θα υπάρχουν εργαζόμενοι εκτός απασχόλησης, ακόμη και σε περιόδους όπου η παραγωγική δραστηριότητα συνολικά στην οικονομία θα είναι υψηλή (Krugman & Wells, 2013).

1.3.1. Ανεργία Τριβής

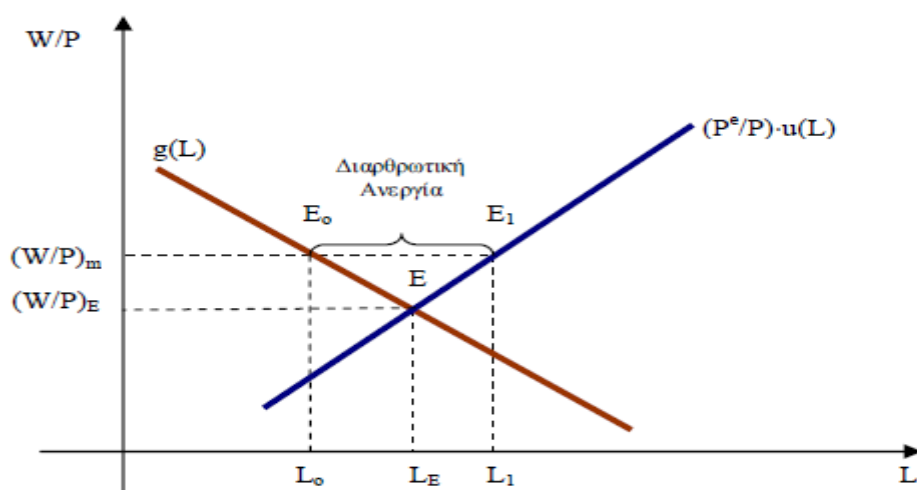
Είναι δεδομένο και με βάση τα όσα παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες ενότητες ότι σχεδόν πάντα θα υπάρχουν άτομα τα οποία θα βρίσκονται σε αναζήτηση εργασία είτε επειδή έχασαν τη δουλειά τους, είτε επειδή αναζητούν καλύτερες σχέσεις εργασίας, είτε επειδή είναι νέοι εργαζόμενοι που εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας. Η παρατηρούμενη, λοιπόν, ανεργία που συνδέεται με τον χρόνο αναζήτησης εργασίας αποτελεί την ανεργία τριβής. Είναι αναμενόμενο ότι ο χρόνος αναζήτησης εργασίας επιδρά στο σύστημα πληροφοριών για τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας αλλά και στα διαφορετικά στοιχεία της κάθε μορφής εργασίας. Όσο πιο αποτελεσματικό είναι το δίκτυο πληροφοριών και όσο λιγότερες είναι οι ιδιαίτερες δεξιότητες που είναι αναγκαίες για κάποια θέση εργασίας, τόσο περιορίζεται το διάστημα αναζήτησης και επομένως, η ανεργία τριβής θα είναι χαμηλότερη.

Ένα μικρό ποσοστό ανεργίας τριβής δεν περιγράφεται ως κεντρικό πρόβλημα για μια οικονομία, μάλιστα, μπορεί να περιγράφεται και ως αποδοτικό, αφού προσφέρει την καλύτερη αντιστοιχία των διαθέσιμων θέσεων εργασίας με τα προσόντα των εργαζομένων που αναζητούν εργασία. Σε κάθε περίπτωση, όταν το συνολικό ποσοστό ανεργίας είναι μικρότερο, τότε το μεγαλύτερο μέρος της παρατηρούμενης ανεργίας αποτελεί μάλλον ανεργία τριβής (Krugman & Wells, 2013).

1.3.2. Διαρθρωτική Ανεργία

Η ανεργία τριβής κάνει την εμφάνιση της ακόμα και σε περιπτώσεις που δεν υπάρχει υπερβάλλουσα προσφορά στην αγορά εργασίας, δηλαδή όταν αυτοί που εργάζονται ή αναζητούν εργασία αντιστοιχούν πλήρως στις διαθέσιμες θέσεις εργασίας. Ωστόσο, σε επιμέρους αγορές εργασίας, όπως είναι οι αγορές για επιμέρους ειδικότητες, είναι πιθανό να παρουσιάζει υπερβάλλουσα προσφορά, δηλαδή συγκεκριμένες ειδικεύσεις να προσφέρονται από περισσότερους εργαζόμενους σε σχέση με τις απαιτούμενες θέσεις εργασίας. Στις περιπτώσεις αυτές ένα τμήμα των εργαζομένων δεν βρίσκει κάποια θέση εργασίας και η ανεργία που δημιουργείται όταν υπάρχει υπερβάλλουσα προσφορά στην αγορά εργασίας περιγράφεται ως διαρθρωτική ανεργία.

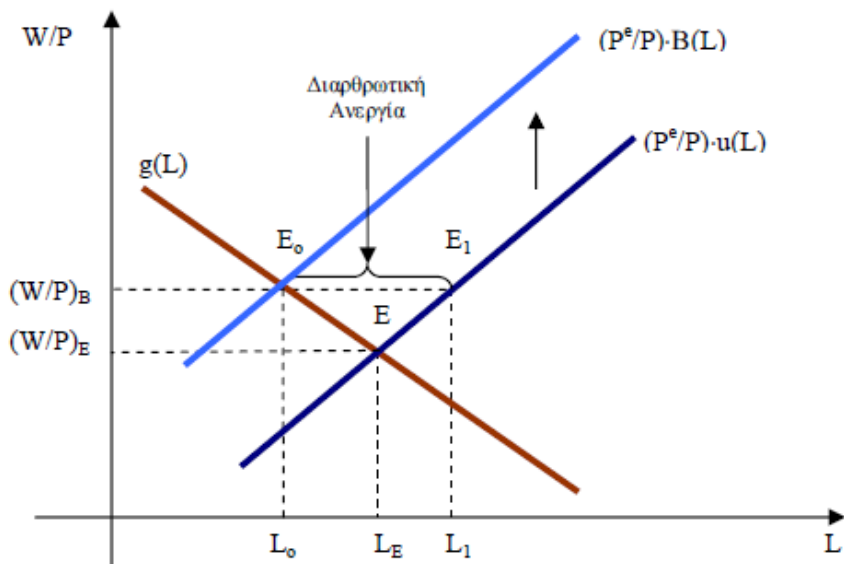
Διάγραμμα 1.2: Διαρθρωτική ανεργία

Στο διάγραμμα 1.2 διακρίνεται η αγορά εργασίας να συναρτάται από τον πραγματικό μισθό W/P και η ισορροπία αντιστοιχεί στο σημείο E με πραγματικό μισθό $(W/P)_E$ και απασχόληση L_E . Αν, για οποιοδήποτε λόγο, ο πραγματικός μισθός φτάσει στο επίπεδο $(W/P)_m$ και παρουσιάζει ακαμψία, τότε διακρίνεται υπερβάλλουσα προσφορά στην αγορά εργασίας, ίση με την απόσταση L_0-L_1 , η οποία αντιστοιχεί σε διαρθρωτική ανεργία. Οι λόγοι για τους οποίους μπορεί να εμφανιστεί ακαμψία του πραγματικού μισθού και αντίστοιχη υπερβάλλουσα προσφορά εργασίας είναι οι παρακάτω:

- Η επιβολή ελάχιστου μισθού για την ανειδίκευτη εργασία. Αν και ο ελάχιστος μισθός περιλαμβάνει ένα τμήμα των εργαζομένων, κυρίως αυτών που δεν διαθέτουν ειδικευση και εμπειρία, όπως οι νέοι εργαζόμενοι, παράγει συνθήκες υπερβάλλουσας προσφοράς στην επιμέρους αγορά ανειδίκευτης εργασίας και αντίστοιχη διαρθρωτική ανεργία. Μάλιστα, αυτή η διαρθρωτική ανεργία θα είναι πιθανόν μεγαλύτερη, όταν ο ελάχιστος μισθός ισχύει σε περιόδους ύφεσης και περιορισμού των τιμών. Συνήθως ο ελάχιστος μισθός προσδιορίζεται σε ονομαστικούς όρους και αναθεωρείται στην βάση εξέλιξης του επιπέδου τιμών, ώστε ο πραγματικός μισθός να διακρίνεται από σχετική σταθερότητα. Όμως, είναι σημαντικό να επισημανθεί, ότι σε περιόδους περιορισμού των τιμών, η σταθερότητα του ελάχιστου ονομαστικού μισθού δημιουργεί αύξηση του ελάχιστου πραγματικού μισθού και επιτείνει το πρόβλημα της διαρθρωτικής ανεργίας ανάμεσα στους ανειδίκευτους εργάτες.
- Ο προσδιορισμός των μισθών στη βάση των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Δηλαδή η ύπαρξη εργατικών συνδικάτων συμβάλει τη διαπραγματευτική ισχύ των εργαζομένων με αποτέλεσμα τη μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς εργασίας προς τα πάνω, ώστε κάθε επίπεδο προσφοράς εργασίας να αντιστοιχεί σε υψηλότερο πραγματικό μισθό, όπως διακρίνεται στο διάγραμμα 1.3, όπου η αρχική ισορροπία είναι στο σημείο E . Παρόλα αυτά, με συλλογικές διαπραγματεύσεις και μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς από $(P_e/P)_u(L)$ σε $(P_e/P)_B(L)$, η νέα ισορροπία της αγοράς εργασίας στο σημείο E θα αντιστοιχεί σε υπερβάλλουσα προσφορά εργασίας $L_0-L_1 (=E-E_1)$, αφού σε μισθό $(W/P)_B$ η προσφορά εργασίας είναι L_1 βάσει των ατομικών καμπυλών προσφοράς αλλά η απασχόληση διαμορφώνεται σε L_0 . Επομένως, ο καθορισμός των μισθών μέσω συλλογικών διαπραγματεύσεων συντελεί σε υπερβάλλουσα προσφορά εργασίας και διαρθρωτική ανεργία.

Διάγραμμα 1.3 Συλλογικές διαπραγματεύσεις και διαρθρωτική ανεργία

- Διαμόρφωση μισθών με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας της εργασίας. Αφορά περιπτώσεις επιχειρήσεων που σε ορισμένες περιπτώσεις αυξάνουν τον ονομαστικό και τον πραγματικό μισθό ως μέσο ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας της εργασίας. Με υψηλότερο μισθό οι εργαζόμενοι έχουν κίνητρο να παρέχουν σε αυτήν μεγαλύτερη αποδοτικότητα, αφού οι απώλειές τους θα είναι σημαντικές σε ενδεχόμενη απώλεια της εργασίας τους. Έτσι σε ορισμένες αγορές, όπου οι επιχειρήσεις προχωρούν στην εφαρμογή αυτής της τακτικής, θα προκύψει υπερβάλλουσα προσφορά εργασίας και αντίστοιχη διαρθρωτική ανεργία.
- Υψηλά επιδόματα ανεργίας. Όταν υπάρχουν γενναιόδωρα επιδόματα ανεργίας και για σημαντικό χρονικό διαστήματα, οι εργαζόμενοι έχουν χαμηλότερο κίνητρο αποδοχής θέσεων εργασίας στις οποίες θα ήταν δεκτική σε περίπτωση που δε δικαιούνταν τέτοια δικαιώματα επιδομάτων. Τεχνικά, τα επιδόματα ανεργίας αλλάζουν τη ζήτηση εργασίας σε οριζόντια γραμμή στο ύψος του επιδόματος και παράγουν υπερβάλλουσα προσφορά εργασίας και διαρθρωτική ανεργία σε επιμέρους αγορές εργασίας, όπου ο μισθός

ισορροπίας είναι κατώτερος του επιδόματος ανεργίας. Για παράδειγμα στην ανειδίκευτη εργασία. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη διαρθρωτική ανεργία εμπεριέχεται και η εποχική ανεργία η οποία προκύπτει στη βάση κάποιου εποχικού χαρακτήρα δραστηριοτήτων. Αυτό συμβαίνει επειδή οι εποχικές μεταβολές στην απασχόληση πηγάζουν ουσιαστικά σε εποχική μεταβολή των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών επιμέρους τμημάτων της αγοράς εργασίας (Krugman & Wells, 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

2.1 Ανεργία στην Ελλάδα την περίοδο της οικονομικής κρίσης

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) παρουσίασε τα στοιχεία για το εργατικό δυναμικό του πρώτου τριμήνου του 2019. Η έκθεση της αναφέρει ότι ο αριθμός των απασχολουμένων ανήλθε σε 3.814.005 άτομα και των ανέργων σε 907.061 άτομα. Το ποσοστό ανεργίας ήταν 19,2%, έναντι 18,7% του προηγούμενου τριμήνου που προηγήθηκε για το 2018 και ήταν 21,2%. Η απασχόληση περιορίστηκε περίπου 0,5%, σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο και αυξήθηκε κατά 2,4%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 3,0%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε κατά 9,4%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Μια καλύτερη και συνολικότερη παρουσίαση των μεταβολών τόσο της ανεργίας όσο και των απασχολούμενων παρουσιάζεται στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.1).

Διάγραμμα 2.1. Αριθμός απασχολούμενων και ανέργων (Σε χιλιάδες)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2019

Στο πίνακα που ακολουθεί (πίνακας 2.1) περιγράφεται η κατάσταση της απασχόλησης κατά φύλο, ηλικία, περιφέρεια κ.α σε χιλιάδες για το πρώτο τρίμηνο του 2019.

Πίνακας 2.1 Κατάσταση απασχόλησης κατά φύλο, ηλικία, περιφέρεια, επίπεδο εκπαίδευσης και υπηκοότητα, Α' τρίμηνο 2019 (Σε χιλιάδες)

		Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη ενεργοί	Ποσοστό ανεργίας (%)	Ποσοστό εργατικού δυναμικού (%)
	Σύνολο⁽²⁾	3.814,0	907,1	4.396,2	19,2	51,8
ΦΥΛΟ	Άνδρες	2.219,9	403,2	1.770,8	15,4	59,7
	Γυναίκες	1.594,1	503,8	2.625,4	24,0	44,4
ΗΛΙΚΙΑ	15 - 19	13,3	13,5	523,9	50,2	4,9
	20 - 24	123,8	81,5	285,8	39,7	41,8
	25 - 29	339,2	133,7	89,0	28,3	84,2
	30 - 44	1.564,3	366,5	275,1	19,0	87,5
	45 - 64	1.692,9	301,8	989,4	15,1	66,8
	65+	80,4	10,1	2.233,0	11,2	3,9
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	213,9	43,2	250,8	16,8
Κεντρική Μακεδονία		644,3	163,9	786,4	20,3	50,7
Δυτική Μακεδονία		85,2	31,6	115,7	27,1	50,2
Ήπειρος		111,9	22,3	155,4	16,6	46,3
Θεσσαλία		253,7	57,8	305,8	18,5	50,5
Ιόνιοι Νήσοι		66,3	16,7	87,9	20,1	48,5
Δυτική Ελλάδα		215,2	74,1	279,1	25,6	50,9
Στερεά Ελλάδα		187,6	42,4	241,6	18,4	48,8
Αττική		1.409,0	316,7	1.510,1	18,4	53,3
Πελοπόννησος		207,2	32,2	226,5	13,4	51,4
Βόρειο Αιγαίο		72,9	18,5	74,9	20,2	55,0
Νότιο Αιγαίο		112,4	41,3	121,1	26,9	55,9
Κρήτη		234,4	46,5	241,0	16,5	53,8
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Έως λίγες τάξεις Δημοτικού	13,0	9,0	291,7	40,8	7,0
	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	369,8	113,5	1.492,2	23,5	24,5
	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	1.627,4	448,4	1.951,3	21,6	51,5
	Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση	366,1	127,7	151,4	25,9	76,5
	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	1.437,7	208,5	509,7	12,7	76,4
ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	Ελληνική	3.614,4	811,7	4.259,4	18,3	51,0
	Ξένη	199,6	95,4	136,9	32,3	68,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ,2019

Τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας όπως αναφέρει η έκθεση της ΕΛ.ΣΤΑΤ. αφορούν τις γυναίκες, στα άτομα ηλικίας 15 - 19 ετών, στη Δυτική Μακεδονία και στα άτομα που έχουν ολοκληρώσει ορισμένες τάξεις του Δημοτικού. Το μεγαλύτερο ποσοστό εργατικού δυναμικού αναφέρεται στους άνδρες, στα άτομα ηλικίας 30 - 44 ετών, στο Νότιο Αιγαίο, στα άτομα που έχουν ολοκληρώσει μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση και στα άτομα ξένης υπηκοότητας.

Σημαντικά είναι ακόμα τα στοιχεία που υπάρχουν στην έκθεση και παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα (Πίνακας 2.2) όπου προσδιορίζεται το πλήθος των απασχολούμενων αν επάγγελμα, πλήρη-μερική απασχόληση και μόνιμη-προσωρινή εργασία για το πρώτο τρίμηνο του 2019. Ακόμα σε αυτόν διακρίνονται τα αντίστοιχα στοιχεία του προηγούμενου τριμήνου και του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους, καθώς και η ποσοστιαία μεταβολή ως προς το προηγούμενο τρίμηνο και το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Πίνακας 2.2 Απασχολούμενοι κατά θέση στο επάγγελμα, επάγγελμα, πλήρη - μερική απασχόληση, μόνιμη - προσωρινή εργασία (Σε χιλιάδες)

	Α' τρίμηνο 2019	Ποσοστό (%) επί του συνόλου	Δ' τρίμηνο 2018	Α' τρίμηνο 2018	Μεταβολή (%) ως προς το προηγούμενο τρίμηνο	Μεταβολή (%) ως προς το ίδιο τρίμηνο του προηγούμενου έτους
Σύνολο	3.814,0		3.833,7	3.723,8	-0,5	2,4
Θέση στο επάγγελμα						
Αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό	294,7	7,7	294,8	287,6	0,0	2,5
Αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό	838,4	22,0	844,9	846,3	-0,8	-0,9
Μισθωτός	2.554,9	67,0	2.560,5	2.443,2	-0,2	4,6
Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση	126,0	3,3	133,6	146,8	-5,7	-14,2
Επάγγελμα						
Ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη	112,7	3,0	112,5	107,4	0,2	4,9
Επαγγελματίες	757,6	19,9	749,9	731,1	1,0	3,6
Τεχνικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	308,2	8,1	301,4	305,7	2,3	0,8
Υπάλληλοι γραφείου	425,5	11,2	419,0	389,4	1,6	9,3
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές	871,1	22,8	887,1	852,8	-1,8	2,1
Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	423,0	11,1	429,8	432,1	-1,6	-2,1
Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	348,0	9,1	358,4	341,2	-2,9	2,0
Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού	254,0	6,7	252,6	253,7	0,6	0,1
Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρώνακτες και μικροεπαγγελματίες	249,4	6,5	257,9	244,8	-3,3	1,9
Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν	64,3	1,7	65,2	65,8	-1,4	-2,3
Πλήρης - μερική απασχόληση						
Πλήρης	3.462,2	90,8	3.480,8	3.366,3	-0,5	2,8
Μερική	351,9	9,2	352,9	357,4	-0,3	-1,5
Μισθωτοί κατά μόνιμη - προσωρινή εργασία						

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2019

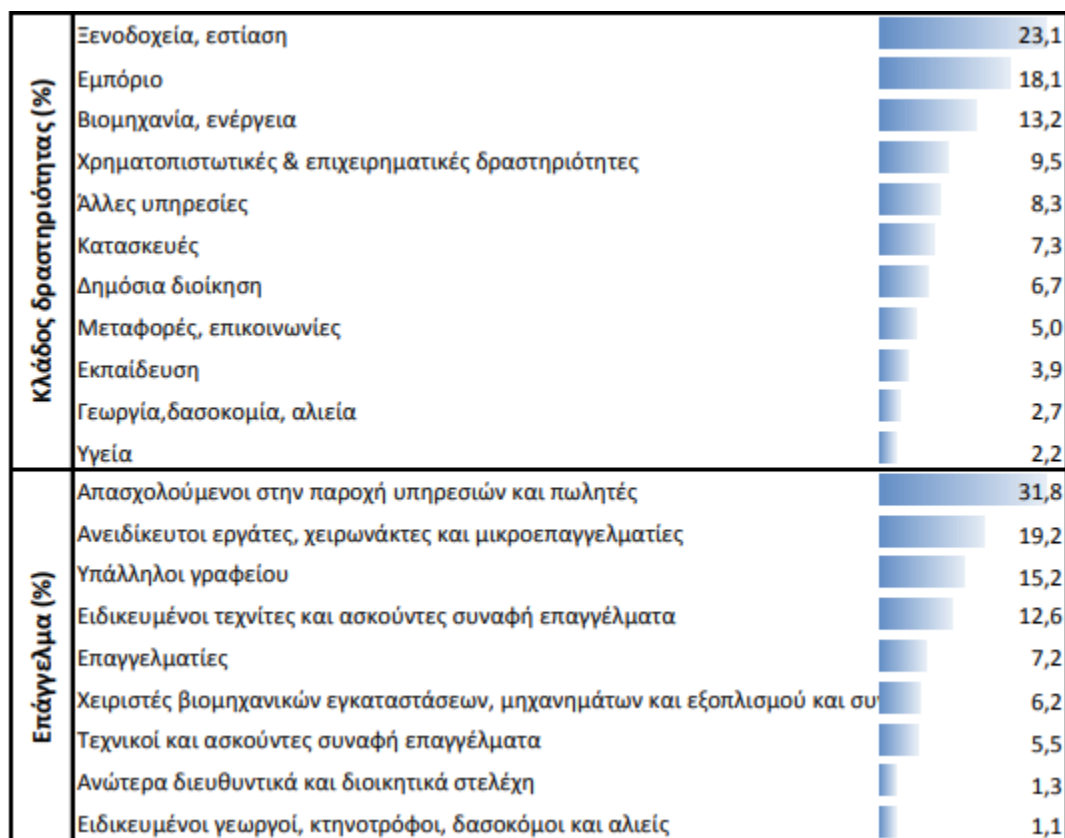
Για το πρώτο τρίμηνο του 2019 γίνεται αναφορά για το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολουμένων που εργάζονται ως μισθωτοί (67,0%), ενώ σημαντικό είναι και το ποσοστό των αυτοαπασχολουμένων χωρίς προσωπικό (22,0%). Σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο η σημαντικότερη μείωση παρουσιάζεται σε σχέση με τους βοηθούς στην οικογενειακή επιχείρηση αναλογικά με το προηγούμενο έτος, παρουσιάζεται μείωση στην απασχόληση για τους βοηθούς στην οικογενειακή επιχείρηση και αύξηση για τους μισθωτούς και τους αυτοαπασχολούμενους με προσωπικό. Το ποσοστό μερικής απασχόλησης έφτασε το 9,2%, ενώ το ποσοστό των ατόμων που έχουν προσωρινή εργασία σε 6,8%. Η μερική απασχόληση παρουσιάζει μειωμένη σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο και με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Η προσωρινή απασχόληση έχει περιοριστεί σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο και διογκωθεί σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Τα επαγγέλματα που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολουμένων αυτά που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών και πωλητές (22,8%) και οι επαγγελματίες (19,9%). Σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο η σημαντικότερη μείωση παρουσιάζεται στους ανειδίκευτους εργάτες, χειρώνακτες και μικροεπαγγελματίες και η σημαντικότερη αύξηση στους τεχνικούς και ασκούντες συναφή επαγγέλματα και με το ανάλογο τρίμηνο του προηγούμενου έτους η μεγαλύτερη αύξηση διακρίνεται στους υπαλλήλους γραφείου. Σε μια βαθύτερη παρατήρηση των αναφερόμενων στοιχείων της έκθεσης η εξέλιξη της κατανομής του πλήθους των απασχολουμένων σε ευρείες ομάδες επαγγελμάτων, παρατηρείται ότι, κατά την περίοδο Α' τρίμηνο 2008-Α' τρίμηνο 2019, διακρίνεται μια ακόμα σημαντική διόγκωση του ποσοστού των απασχολουμένων σε μη χειρωνακτικά επαγγέλματα χαμηλής ειδίκευσης, μειώνεται το ποσοστό των απασχολουμένων σε χειρωνακτικά επαγγέλματα με εξειδίκευση, το ποσοστό των απασχολουμένων σε γεωργικά και στοιχειώδη επαγγέλματα παραμένει σχετικά σταθερό, όπως και για μη χειρωνακτικά επαγγέλματα υψηλής εξειδίκευσης μετά το 2011 όπως διακρίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί (διάγραμμα 2.2).

Στους σημαντικότερους λόγους όπου οι άνεργοι σταμάτησαν να εργάζονται είναι είτε γιατί η εργασία τους ήταν περιορισμένης διάρκειας και τελείωσε (31,2%) είτε γιατί απολύθηκαν (21,6%). Το σημαντικότερο ποσοστό των ανέργων (23,1%) εργαζόταν στον κλάδο των ξενοδοχείων και εστίασης, τομέας των υπηρεσιών. Σε ότι αφορά στο επάγγελμα της προηγούμενης εργασίας τους, το μεγαλύτερο ποσοστό

(31,8%) απασχολούνταν στην παροχή υπηρεσιών ή ως πωλητές. Το ποσοστό των ανέργων που δεν έχουν εργαστεί στο παρελθόν και αναφέρονται ως νέοι άνεργοι είναι 19,1%. Η πλειονότητα των ανέργων (64,9%) αναζητά εργασία ένα έτος ή περισσότερο (μακροχρόνια άνεργοι), ενώ ποσοστό 92,0% των ανέργων αναζητά εργασία ως μισθωτός με πλήρη απασχόληση. Το ποσοστό των ανέργων που αναφέρουν ότι δεν είναι εγγεγραμμένοι στον ΟΑΕΔ ανέρχεται σε 20,0%, ενώ το ποσοστό αυτών που δηλώνουν ότι λαμβάνουν επίδομα ή βοήθημα από τον ΟΑΕΔ φτάνει το 15,1%.

Διάγραμμα 2.2. Κλάδος δραστηριότητας και επάγγελμα τελευταίας εργασίας ανέργων, Α΄ τρίμηνο 2019.

Ενδεικτικά παραθέτουμε τον πίνακα 2.2 της ΕΛ.ΣΤΑΤ. , γίνεται μία συνοπτική παρουσίαση ανάλογα με τον κλάδο και το επάγγελμα. Αποτυπώνονται οι τελευταίες εργασίες των ανέργων κατά το πρώτο τρίμηνο του 2019

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2019

2.2 Κλαδικές μεταβολές ανεργίας στο δευτερογενή τομέα.

- Η ανεργία των πρώην μισθωτών που έχει προσδιοριστεί και αναλύεται την περίοδο 2008-2014 είναι, κατά μέσο όρο, το 59,7% της συνολικής ανεργίας. Το 2008, οι άνεργοι πρώην μισθωτοί ήταν το 49,8% των ανέργων και το 2014 το 61,9%. Ο συνολικός αριθμός των ανέργων διογκώθηκε κατά 3,2 φορές την περίοδο 2008-2014, ενώ των ανέργων πρώην μισθωτών κατά 4 φορές. Κατά τομέα, η πλειοψηφία των ανέργων σχετίζεται με τον τριτογενή τομέα (κατά μέσο όρο 67%), ακολουθεί ο δευτερογενής (30%), και τέλος, ο πρωτογενής (3%). Κατά κλάδο, διακρίνεται ότι δέκα κλάδοι συγκεντρώνουν το σημαντικότερο μέρος (66%) των ανέργων πρώην μισθωτών. Οι κλάδοι κατά σειρά σημαντικότητας είναι οι ακόλουθοι: Βιομηχανία τροφίμων, ποτών και καπνού (5), Παραγωγή υφασμάτων, ειδών ένδυσης, δερμάτινων ειδών και υποδημάτων (6), Κατασκευές (27), Χονδρικό εμπόριο (29), Λιανικό Εμπόριο (30), Καταλύματα και Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης (36), Δραστηριότητες παροχής προστασίας και έρευνας, υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους και Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου (53), Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (54), Εκπαίδευση (55), Υγεία (56). Δηλαδή τα 2/3 της ανεργίας που ερευνήθηκε, παρουσιάζει κλαδική «σηματοδότηση». Η «σηματοδότηση» αυτή, η οποία αναφέρει ιδία αποτελέσματα με άλλες έρευνες, «αντιπροσωπεύει» μια οικονομία χαμηλής και μέσης τεχνολογικής εξειδίκευσης.
- Οι συνολικές απώλειες των μισθών των ανέργων πρώην μισθωτών ξεπέρασαν τα 40δισ.€ την χρονική περίοδο μελέτης από το 2008 έως το 2014. Διαχρονικά, το εισόδημα αυτό, από 0,93% του ΑΕΠ που ήταν το 2008, έφτασε το 4,04%, το 2014. Δηλαδή, προκύπτει μια τεραστία αύξηση της απώλειας του εν λόγω μεριδίου στη διαμόρφωση του ΑΕΠ, αφού κινείται παράλληλα με την αύξηση της ανεργίας. Ακόμα, ο περιορισμός της αμοιβής στην οικονομία από 1008 ευρώ που ήταν το 2008, το 2014 διαμορφώθηκε στα 848 € δηλαδή, περιορίστηκε κατά 15,83% παρόλα αυτά, η μείωση αυτή, ανάμεσα στους κλάδους παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις, αφού διαμορφώνεται από 20,84% έως 42,86% .

- Ωστόσο, η απώλεια αμοιβών-εισοδημάτων, δεν σημαίνει και ισόποση απώλεια ζήτησης. Η απώλεια ζήτησης υπολογίζεται με βάση τη μέση ροπή για κατανάλωση της περιόδου (0,81). Ο εν λόγω περιορισμός της κατανάλωσης υπολογίζεται, συνολικά, σε 32,7 δισ. € και αφορά το 3,18% της συνολικής ιδιωτικής κατανάλωσης. Η ζήτηση αυτή κατά ένα μέρος (28,4 δισ. € ή 86,9%) αφορά τα εγχωρίας παραγόμενα προϊόντα και κατά ένα άλλο τις εισαγωγές (4,3 δισ. € ή 13,1%). Δηλαδή, είναι σαφές ότι πάνω από το 75% της ζήτησης των νοικοκυριών σχετίζεται με τα εγχωρία παραγόμενα προϊόντα. Η ζήτηση για εγχωρίως παραγόμενα προϊόντα και υπηρεσίες (κατά μέσο όρο τα εξεταζόμενα έτη) κατευθύνεται κατά 3,11% στον πρωτογενή τομέα, κατά 21,76% στον δευτερογενή και κατά 75,13% στον τριτογενή, ενώ για τα εισαγόμενα σε σχέση με τον πρωτογενή 3,8%, το δευτερογενή 96,2%, ενώ για τον τριτογενή δεν υπήρξε η δυνατότητα προσδιορισμού των ποσοστών τους διότι δεν υπήρχαν στοιχεία. Ακόμα, η κλαδική κατανομή της ζήτησης των νοικοκυριών παρουσιάζει ανάλογη συμπεριφορά, αφού κλάδοι του τριτογενή τομέα για τα εγχώρια και κλάδοι του δευτερογενή για τα εισηγμένα αγαθά αναφέρουν σημαντικές απώλειες, αντίστοιχα. Σημαντικό είναι το στοιχείο ότι με τη αλλαγή του μίγματος της ζήτησης για εισαγωγές είναι η αύξηση της συμμετοχής του κλάδου βιομηχανία τροφίμων, ποτών, καπνού από 22,97% το 2008 στο 35,86% το 2014 και η μείωση της συμμετοχής του κλάδου κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων κλπ από το 13,93% στο 4,57%, αντίστοιχα. Ένα ακόμα ζήτημα που συνδέεται με την ανάλυση των εισαγωγών είναι:

1. η επιλογή των χωρών, και
2. ο όγκος και το μίγμα των εισαγωγών που θα εξετασθούν. Ειδικότερα, στην συγκεκριμένη έρευνα, εξετάζονται:
 - a) Τα τελικά εισαγόμενα αγαθά που καταναλώνουν τα νοικοκυριά και είναι, περίπου, το 25% των συνολικών εισαγωγών, και
 - b) τα ενδιάμεσα εισαγόμενα αγαθά που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή των εγχωρίας παραγόμενων αγαθών και είναι, περίπου, το 15% των συνολικών εισαγωγών (Markaki et. al., 2015).

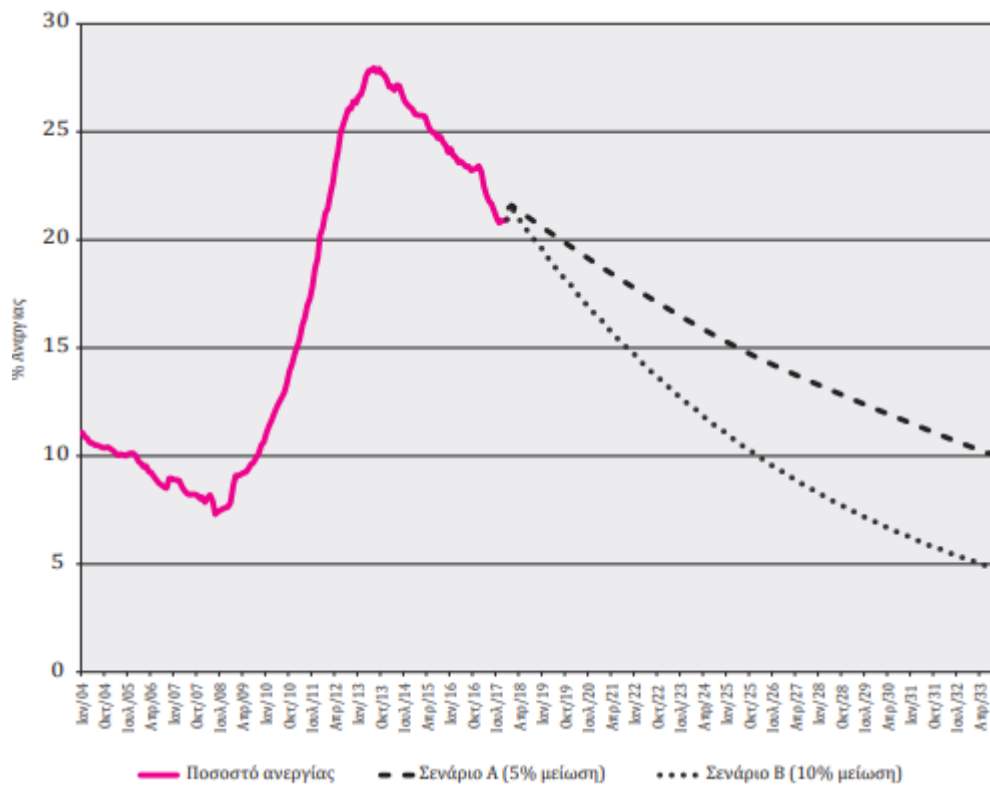
Τα επόμενα χρόνια αναφέρεται μια αποκλιμάκωση του ποσοστού της ανεργίας η οποία συνεχίστηκε και το 2017, η κατάσταση στην αγορά εργασίας παραμένει ιδιαίτερα αβέβαιη, τόσο ως προς το απόλυτο ύψος της ανεργίας όσο και ως τεράστιο ζητήματα σε ιδιαίτερες ομάδες του πληθυσμού. Το δεύτερο αυτό αποτελεί και το βασικότερο στοιχείο για την εξέλιξη της αγοράς εργασίας, καθώς τυχόν παγίωση και εμπέδωση της υπάρχουσας κατάστασης των διευρυμένων ανισομετριών στον τρόπο που βιώνουν τον κίνδυνο της ανεργίας ιδιαίτερες ομάδες του πληθυσμού πιθανόν να συντελέσει στην αγορά εργασίας σε μόνιμη τμηματοποίηση. Ιδιαίτερη σημασία για την αποφυγή μιας τέτοιας εξέλιξης έχει η προσοχή που πρέπει να δοθεί σε ειδικές κατηγορίες εργαζομένων, όπως οι νέοι και οι γυναίκες, καθώς και σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιφέρειες.

Ειδικότερα, με βάση τα τελευταία στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, οι άνεργοι κατά το γ' τρίμηνο του 2017 ανήλθαν σε 970 χιλιάδες άτομα (20,2% του εργατικού δυναμικού) έναντι 1.092.589 ανέργων (22,6% του εργατικού δυναμικού) το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Η εκτενέστερη προσοχή των στοιχείων σε σχέση με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ανεργίας, προσφέρει τη δυνατότητα προσδιορισμού της διαφοροποίησης κατά φύλο, ηλικία, γεωγραφική περιφέρεια και επίπεδο εκπαίδευσης. Αναλυτικότερα, το ποσοστό ανεργίας στους άνδρες ανήλθε στο 16,5% έναντι 24,9% στις γυναίκες. Παρόμοια, υψηλότερη εμφανίζεται η ανεργία στις νεότερες ηλικίες, με τους νέους 15 έως 19 ετών να παρουσιάζουν ποσοστό ανεργίας 52,2% και τους νέους 20 έως 24 ετών ποσοστό ανεργίας 38,5%. Σημαντικά υψηλότερη του μέσου όρου είναι και η ανεργία στις ηλικίες 25 έως 29 ετών με ποσοστό 29%, ενώ αντίστοιχα χαμηλότερη του μέσου όρου εμφανίζεται στις ηλικίες πέραν των 30 ετών. Επίσης, σημαντικά υψηλότερη του μέσου όρου εμφανίζεται η ανεργία στις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου και Δυτικής Ελλάδας, ενώ σημαντικά χαμηλότερη στις Περιφέρειες Ιονίων Νήσων, Πελοποννήσου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης. Κρίσιμη παράμετρος για την κατανόηση της επίπτωσης του φαινομένου της ανεργίας στον πληθυσμό αποτελεί το γεγονός ότι οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή άτομα με υψηλό επίπεδο ειδίκευσης, εμφανίζουν ποσοστό ανεργίας 16,1%, έτσι γίνεται φανερό έτσι ότι βασικό στοιχείο που επιδρά στην κατάσταση στην αγορά εργασίας είναι η έλλειψη επαρκούς ζήτησης, καθώς και στις πιθανές στρεβλώσεις στην παραγωγική δομή της χώρας, και όχι οι δεξιότητες των εργαζομένων (INE- ΓΣΕΕ, 2018).

Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να αναφερθεί ότι το ποσοστό των μακροχρόνια (άνω του ενός έτους) ανέργων στο σύνολο των ανέργων ήταν σταθερά από το 2013 και μετά σε ποσοστό άνω του 70%, υποδηλώνοντας έτσι την ιδιαίτερη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι άνεργοι να ξαναβρούν δουλειά, συνεπώς, την ανάγκη για δομικές παρεμβάσεις προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της ανεργίας. Σε αντίθετη περίπτωση, τόσο οι δεξιότητες των νυν μακροχρόνια ανέργων θα απαξιωθούν πλήρως και επομένως για την επανένταξή τους στην αγορά εργασίας είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθούν σημαντικές δαπάνες ώστε να μπορέσουν να ενταχθούν στην εργασία.

Σημαντικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι στο δεύτερο μισό του 2017 ο ρυθμός αποκλιμάκωσης του ποσοστού ανεργίας εμφανίζεται αρκετά αυξημένος. Ειδικότερα, την περίοδο 2014-2016 ο μέσος ρυθμός υποχώρησης της ανεργίας ήταν περίπου 5% από έτος σε έτος, γεγονός που συμβάλλει στην πρόβλεψη μείωσης της ανεργίας κάτω από 10% στις αρχές της δεκαετίας του 2030. Αντίθετα, κατά το β' εξάμηνο του 2017 ο ρυθμός αποκλιμάκωσης της ανεργίας παρουσιάζεται αυξημένος σε 10%, γεγονός που διαμορφώνει ένα θετικότερο σενάριο υποχώρησης της ανεργίας κάτω από 10% στα μέσα της δεκαετίας του 2020. Παρ' όλα αυτά, παραμένει να αποδειχθεί το αν οι σχετικά καλύτερες επιδόσεις στον ρυθμό μείωσης της ανεργίας συνδέονται με τη διατηρήσιμη εξέλιξη της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα ή σχετίζονται με παροδικά κυκλικά φαινόμενα και προγράμματα απασχόλησης του ΟΑΕΔ. Η εξέταση της εξέλιξης των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου που προηγήθηκε (βλ. Κεφάλαιο 2) υποδεικνύει ότι πιθανότατα η σχετική βελτίωση του ρυθμού αποκλιμάκωσης της ανεργίας συνδέεται με κυκλικές, και άρα παροδικές και όχι με δομικές αλλαγές. Στο διάγραμμα 2.3 αποτυπώνεται η εξέλιξη δύο σεναρίων – σενάριο Α (ρυθμός μείωσης ανεργίας 5%) και σενάριο Β (ρυθμός μείωσης ανεργίας 10%).

Διάγραμμα 2.3: Ποσοστό ανεργίας και προβλέψεις (Ελλάδα)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (1/2004-11/2017) (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

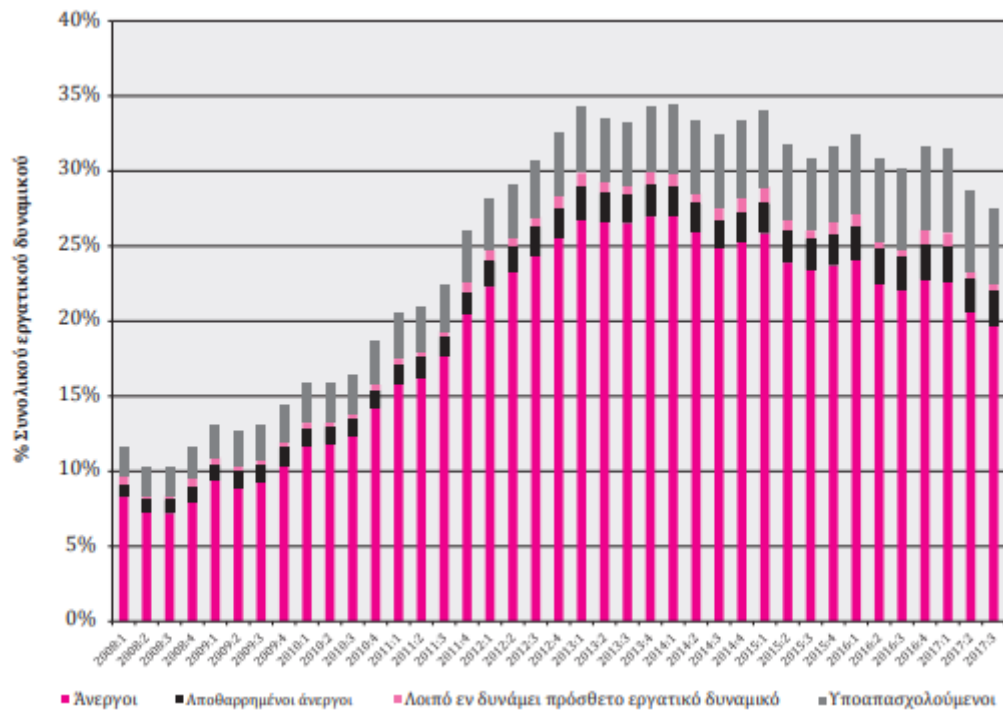
Ακόμα, ειδικά στις μέρες της σημαντικής κρίσης στην αγορά εργασίας, αναφέρεται η σημασία χρήσης, εκτός των συμβατικών, και μιας σειράς εναλλακτικών δεικτών για τον υπολογισμό της ανεργίας οι οποίοι θα συνυπολογίζουν την αποθάρρυνση των ανέργων, την ύπαρξη λοιπού εν δυνάμει πρόσθετου εργατικού δυναμικού και τη μη ηθελημένη υποαπασχόληση των εργαζομένων. Τα φαινόμενα αυτά, παρ' ότι αναφέρονται από τις επίσημες στατιστικές, δεν υπολογίζονται από τον υπολογισμό του επίσημου δείκτη της ανεργίας, με αποτέλεσμα να υποτιμάται ο τρόπος με τον οποίο μέρη του πληθυσμού βιώνουν την υποβάθμιση του βιοτικού τους επιπέδου. Οι δείκτες αυτοί αναδεικνύουν τις σημαντικότερες διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας τόσο από την πλευρά της συντήρησης και του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων όσο και από την πλευρά σημαντικών ομάδων του εργατικού δυναμικού που διογκώθηκαν και εξακολουθούν να διογκώνονται στη διάρκεια της κρίσης και βρίσκονται στην απροσδιόριστη ζώνη ανάμεσα στην απασχόληση και την ανεργία. Γίνεται επισήμανση ότι ανάλογα μέτρα καταγράφονται και αξιοποιούνται για να αναδείξουν πλευρές του φαινομένου της ανεργίας τόσο στις

ΗΠΑ όσο και στην ΕΕ. Ειδικότερα, ως «αποθαρρημένοι άνεργοι» περιγράφονται οι άνεργοι που δεν αναζητούν απασχόληση, αλλά επιδιώκουν να εργαστούν και είναι διατεθειμένοι να την αναλάβουν μέσα στις δύο επόμενες εβδομάδες. Ως «λοιπό εν δυνάμει πρόσθετο εργατικό δυναμικό» αναφέρονται τα άτομα που αναζητούσαν εργασία κατά τον τελευταίο μήνα, αλλά δεν ήταν διαθέσιμα να αναλάβουν εργασία μέσα στις επόμενες δύο εβδομάδες. Τέλος, ως «ακούσια υποαπασχολούμενοι» αναφέρονται τα άτομα τα οποία την εβδομάδα αναφοράς εργάστηκαν με μερική απασχόληση, επιθυμούσαν να εργαστούν περισσότερες ώρες και ήταν διαθέσιμοι να εργαστούν περισσότερο αν τους δινόταν η ευκαιρία. Με άλλα λόγια, οι τρεις αυτές κατηγορίες, οι αποθαρρημένοι άνεργοι, το λοιπό εν δυνάμει πρόσθετο εργατικό δυναμικό και οι ακούσια υποαπασχολούμενοι, αποτελούν τμήμα εργαζομένων οι οποίοι έχουν την πρόθεση να εργαστούν με πλήρη απασχόληση για τον υπάρχοντα μισθό, αλλά δεν έχουν τη δυνατότητα, και συνεπώς βιώνουν την κατάστασή τους ως καθεστώς (μερικής ή ολικής) ανεργίας, ανεξάρτητα από το εάν αναφέρονται ως άνεργοι από τις επίσημες στατιστικές.

Στο Διάγραμμα 2.4 που παρατηρείται την εξέλιξη των εναλλακτικών δεικτών για την ανεργία στην Ελλάδα. Ειδικότερα, αφενός διακρίνουμε τη βελτίωση της κατάστασης στην αγορά εργασίας κατά το β' και το γ' τρίμηνο του 2017, την οποία προσδιορίστηκαν σε προγενέστερες παραγράφους. Από την άλλη πλευρά, ο αριθμός των ακούσια υποαπασχολούμενων το γ' τρίμηνο του 2017 ανήλθε σε 247 χιλιάδες ενώ αντίστοιχα για το 2016 ήταν 266 χιλιάδες το αντίστοιχο τρίμηνο του, των αποθαρρημένων ανέργων σε 114 χιλιάδες ενώ 112 χιλιάδες ήταν το αντίστοιχο τρίμηνο του 2016) και του λοιπού πρόσθετου εργατικού δυναμικού σε 23 χιλιάδες ενώ ήταν 25 χιλιάδες το αντίστοιχο τρίμηνο του 2016. Με άλλα λόγια, διακρίνεται ότι το σύνολο των ατόμων τα οποία βιώνουν την κατάστασή τους σαν να βρίσκονταν σε καθεστώς ανεργίας παρ' ότι δεν καταγράφονται ως τέτοια ανήλθε κατά το γ' τρίμηνο του 2017 σε 385 χιλιάδες, ποσό κατά 3,5% χαμηλότερο από αυτό στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2016. Αποτέλεσμα αυτού, το γ' τρίμηνο του 2017 το «πραγματικό» σύνολο των ανέργων έφτασε σε 1.355.620 άτομα, ποσό που αντιστοιχεί σε συνολικό ποσοστό ανεργίας 27,52% ή κατά 7% αυξημένο σε σύγκριση με το επίσημο ποσοστό ανεργίας. Σημαντικό στοιχείο είναι και το γεγονός ότι το συνολικό ποσοστό ανεργίας υποχώρησε κατά το 2017 για πρώτη φορά μετά το 2012 κάτω από το όριο του 30%, γεγονός που επιβεβαιώνει τη βελτιωμένη αφενός της εικόνας στην αγορά εργασίας σε

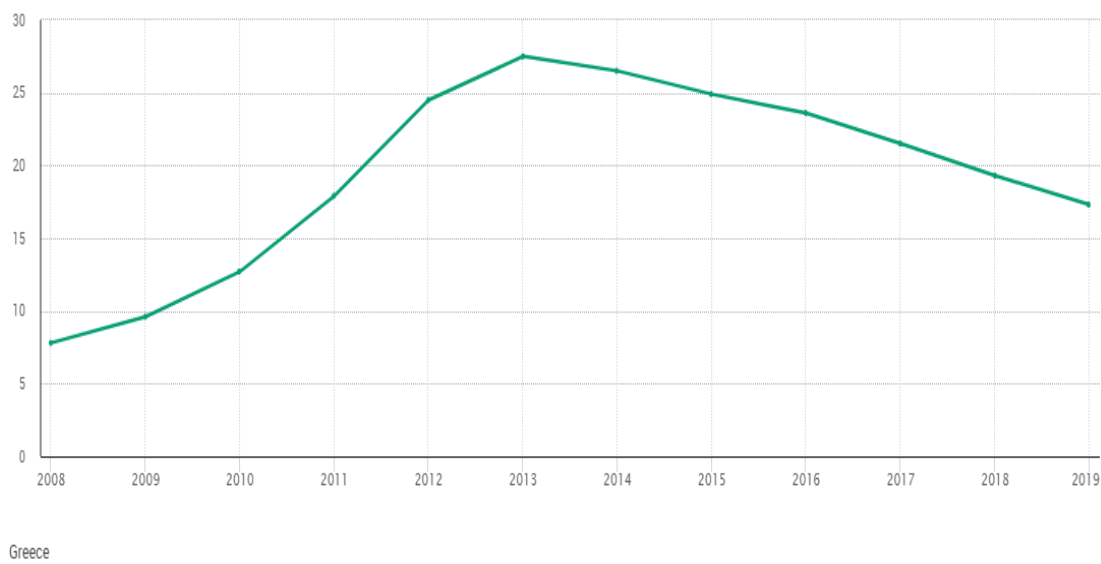
σύγκριση με το πρόσφατο παρελθόν, αλλά και αφετέρου τη συνεχιζόμενη ιδιαίτερα κρίσιμη κατάσταση.

Διάγραμμα 2.4: Εναλλακτικοί δείκτες ανεργίας (Ελλάδα, α' τρίμηνο 2008-γ' τρίμηνο 2017)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Διάγραμμα 2.5: Η κατάσταση της ανεργία από το 2008 έως 2019

Πηγή: Eurostat,

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsun20/default/line?lang=en>

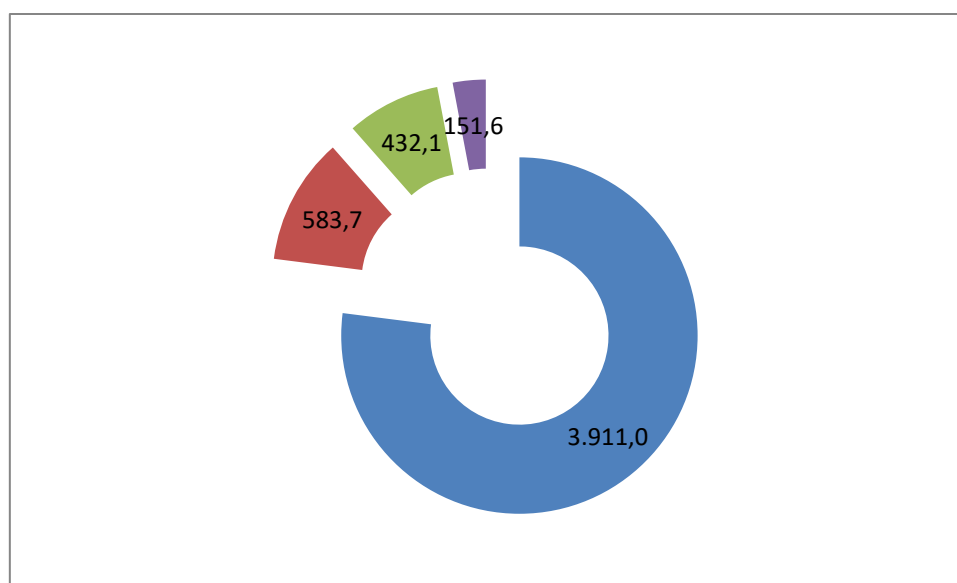
Στο παραπάνω διάγραμμα προσδιορίζεται η ανεργία της Ελλάδος από το 2008 έως και το 2019. Είναι αναγκαίο να αναφερθεί ότι η ηλικιακή ομάδα που περιλαμβάνονται στο διάγραμμα είναι από 15 έως 74 ετών. Αναλυτικότερο το 2008 η ανεργία λίγο πριν την έναρξη της κρίσης ήταν στο 7.8%. Την επομένη χρόνια, 2009 η ανεργία παρουσίασε αύξηση 1.3% και έφτασε το 9,1%. Ανοδική ήταν και την επομένη χρόνια φτάνοντας το 2010 το 12,7%, μια αύξηση της τάξης του 3.6%. Το 2011, συνέχισε την αυξητική της τάση και έφτασε το 17.9% μια αύξηση κατά 5,2% που ήταν από την έναρξη της κρίση η μεγαλύτερη αύξηση που είχε παρατηρηθεί έως τότε. Το 2012 η ανεργία ξεπέρασε το ψυχολογικό φράγμα των είκοσι μονάδων και έφτασε το 24.5%, κάνοντας νέο ρεκόρ αύξησης αυτή την φορά 7,1%. Την επομένη χρόνια, 2013 παρατηρήθηκε πάλι αύξηση, αλλά ήταν μικρότερη της τάξης του 3%, με την ανεργία να φτάνει το 27%. Το 2014, μετά από 6 χρόνια συνεχούς ανόδου της ανεργίας καταγραφική πτώση της κατά μια μονάδα και έφτασε το 26,5%. Η πτωτική τάση συνεχίστηκε και το 2015 με το ποσοστό της ανεργίας να φτάνει το 24,9%, μια πτώση της τάξης του 1.6%. Στο 23,6% έφτασε το 2016 και το 21,5% το 2017 που ήταν και η μεγαλύτερη πτώση από την έναρξη της κρίση κατά 2,1%. Το 2018 έφτασε

το 19,3% πέφτοντας κατά από το 20% μετά από 6 χρόνια. Και την τελευταία χρόνια για την οποία υπάρχουν στοιχεία η ανεργία ήταν στο 17.3%.

1.3 Συγκριτικά στοιχεία για το δευτερογενή τομέα

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.6) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2019. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 3.911 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 583,7 χιλιάδες εργάζονταν στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 432,1 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 151,6 χιλιάδες στις κατασκευές.

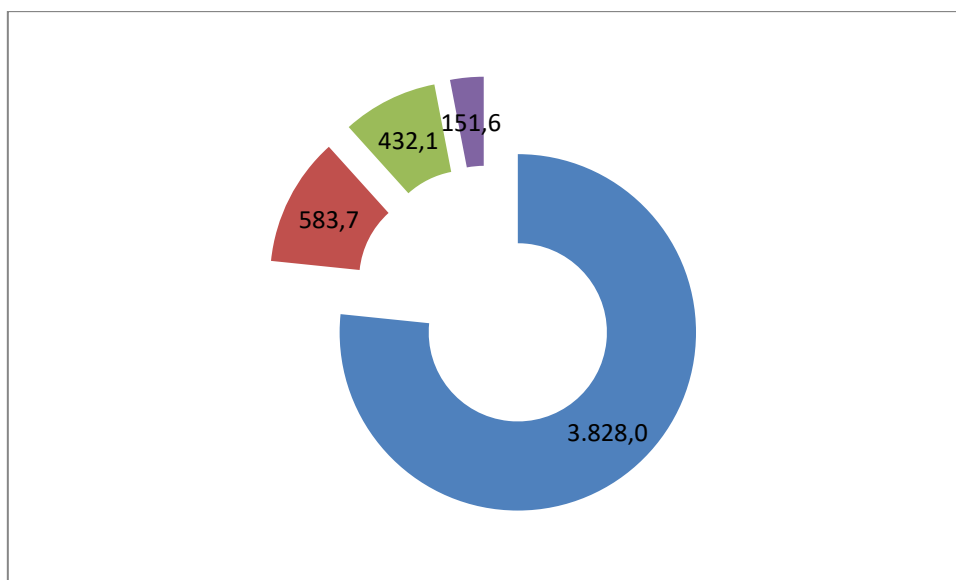
Διάγραμμα 2.6: Ποσοστό απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2019.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.7) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2018. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 3.828 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 583,7 χιλιάδες εργάζονταν στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 432,1 χιλιάδες ήταν εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 151,6 χιλιάδες στις κατασκευές.

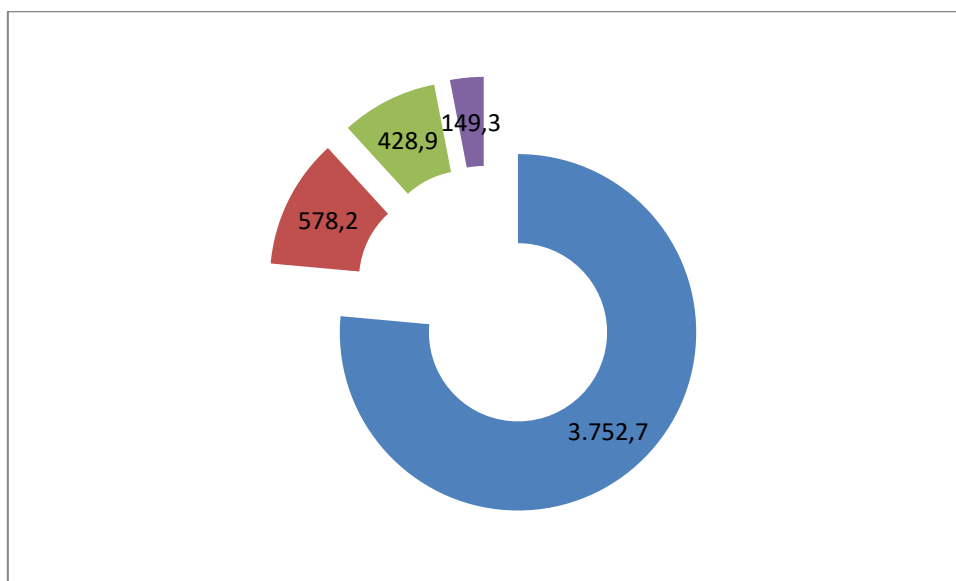
Διάγραμμα 2.7: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2018.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.8) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2017. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 3.752,7 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 578,2 χιλιάδες εργάζονται στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 428,9 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 149,3 χιλιάδες στις κατασκευές.

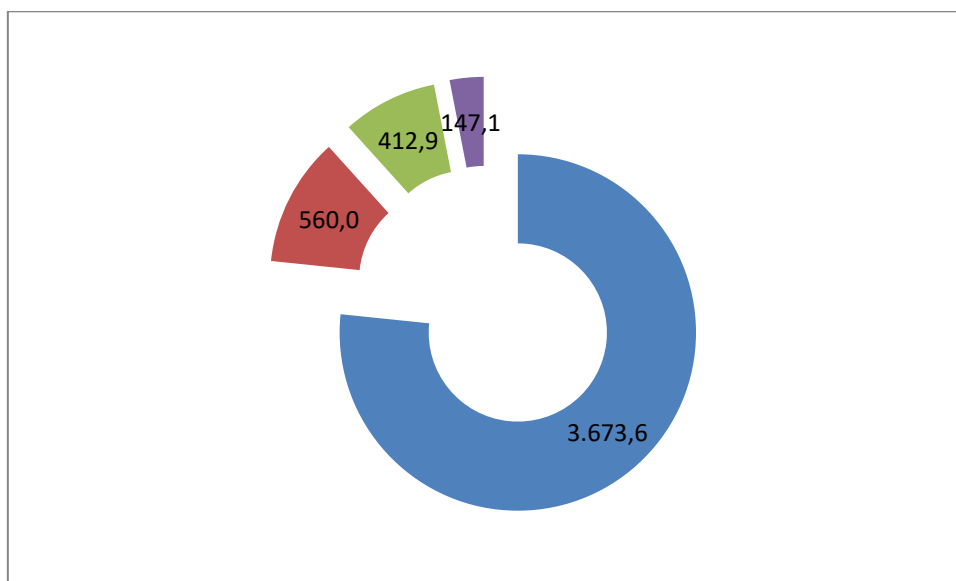
Διάγραμμα 2.8: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2017.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.9) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2016. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 3.673,6 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 560 χιλιάδες εργάζονται στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 412,9 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 147,1 χιλιάδες στις κατασκευές.

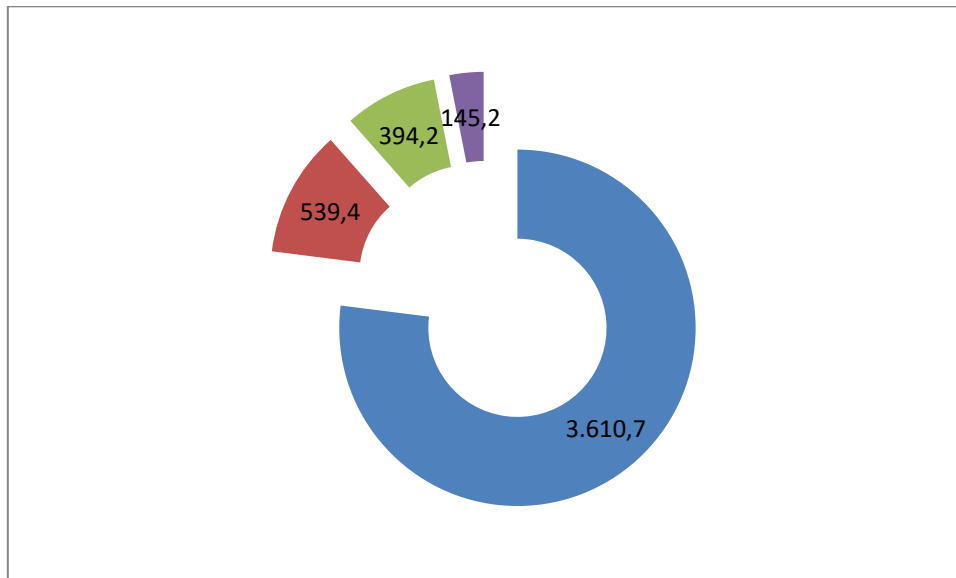
Διάγραμμα 2.9: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2016.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.10) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2015. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 3.610,7 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 539,4 χιλιάδες εργάζονται στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 394,2 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 145,2 χιλιάδες στις κατασκευές.

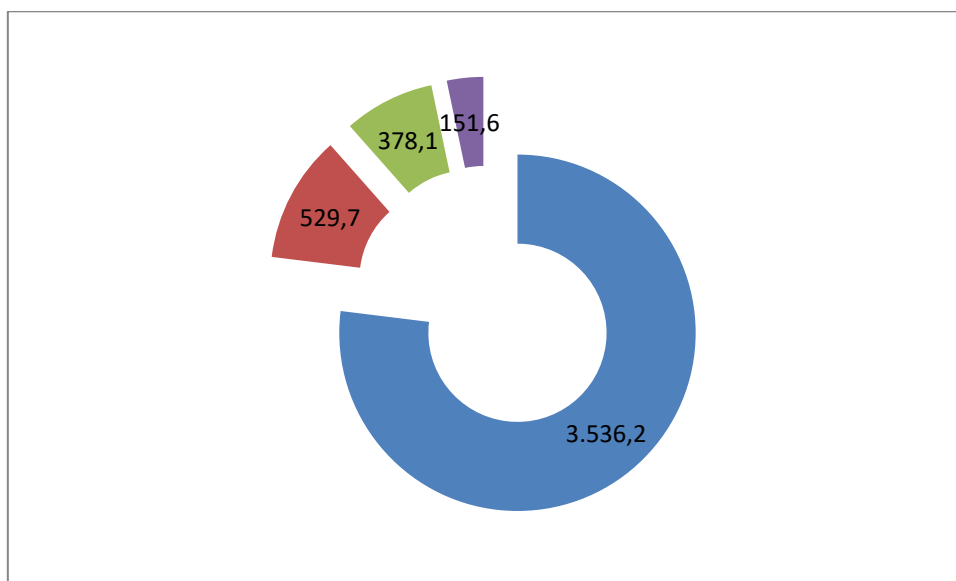
Διάγραμμα 2.10: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2015.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.11) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2014. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 3.536,2 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 529,7 χιλιάδες εργάζονται στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 378,1 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 151,6 χιλιάδες στις κατασκευές.

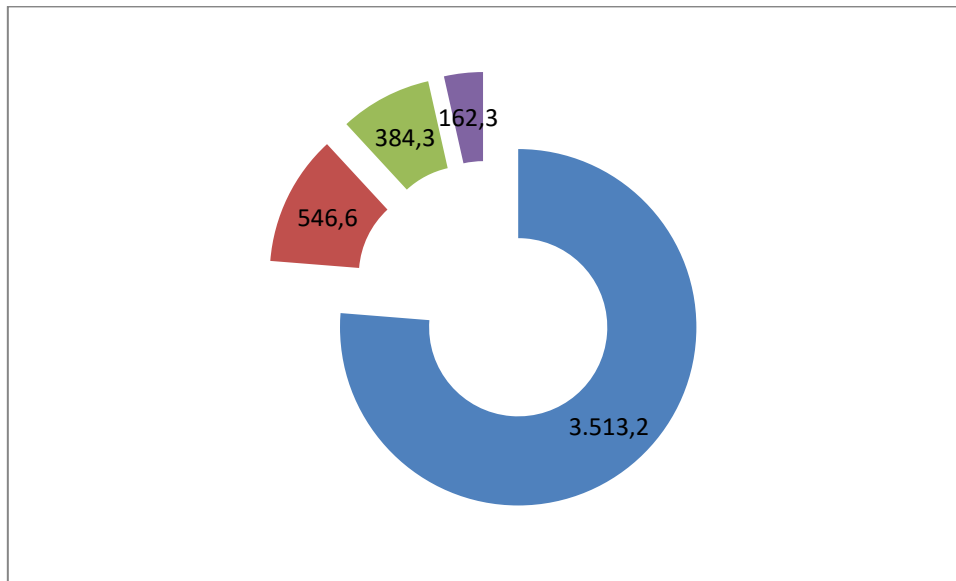
Διάγραμμα 2.11: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2014.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.12) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2013. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 3.513,2 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 546,6 χιλιάδες εργάζονται στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 384,3 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 162,3 χιλιάδες στις κατασκευές.

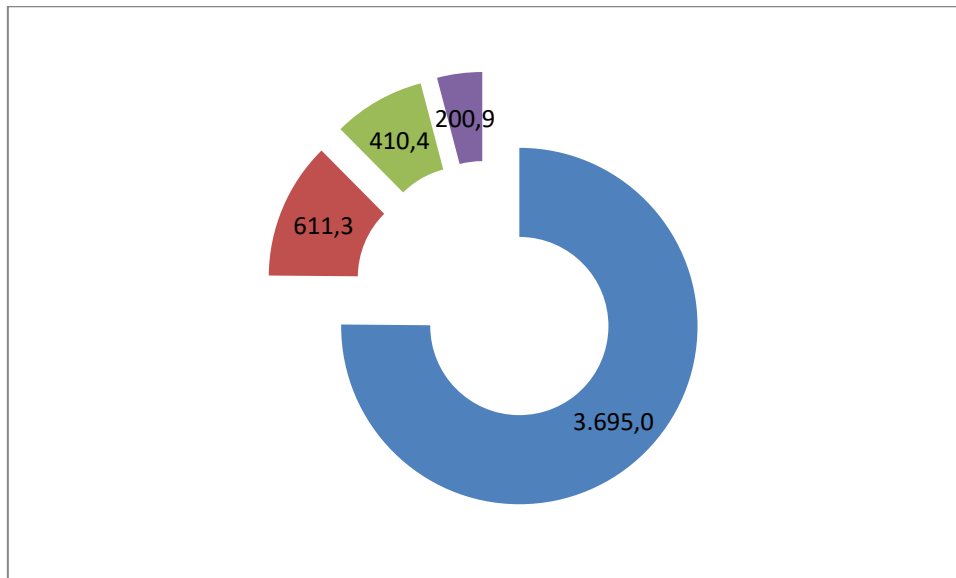
Διάγραμμα 2.12: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2013.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.9) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2012. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 3.695 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 611,3 χιλιάδες εργάζονται στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 410,4 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 200,9 χιλιάδες στις κατασκευές.

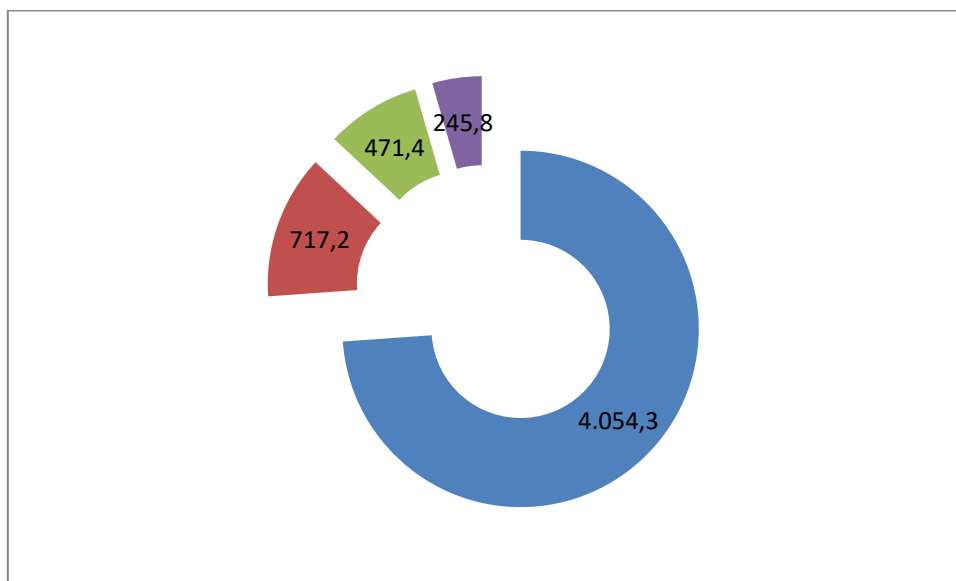
Διάγραμμα 2.13: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2012.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.14) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2011. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 4,054.3 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 717,2 χιλιάδες εργάζονται στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 471,4 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 245,8 χιλιάδες στις κατασκευές.

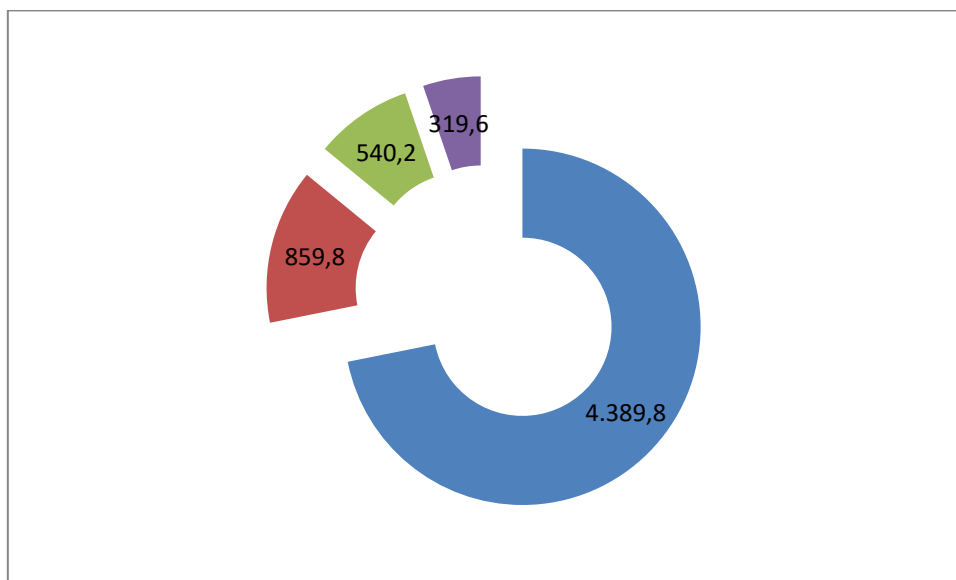
Διάγραμμα 2.14: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2011.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.15) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενών τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2010. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 4389,8 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 859,8 χιλιάδες εργάζονται στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 540,2 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 319,6 χιλιάδες στις κατασκευές.

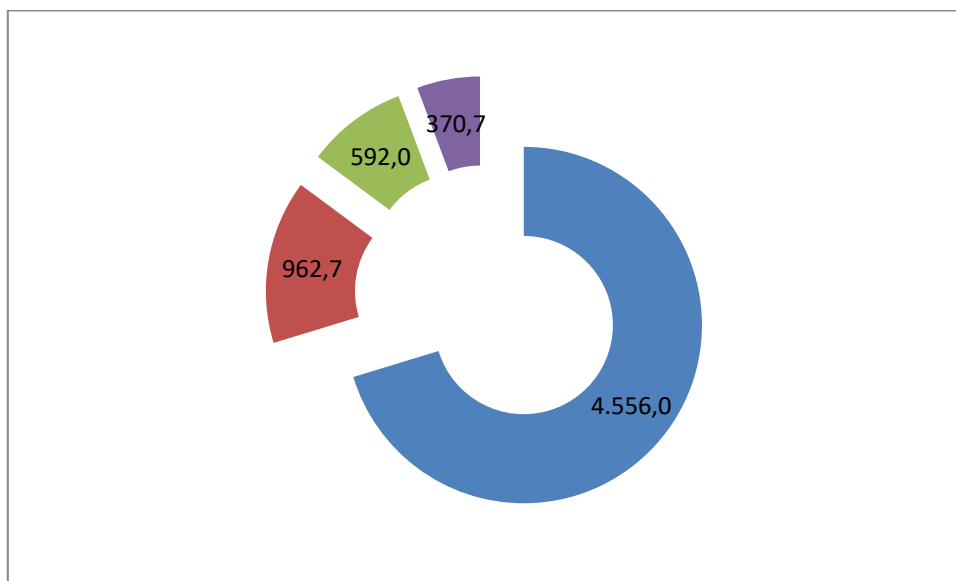
Διάγραμμα 2.15: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2010.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.16) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2009. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 4.556 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 962,7 χιλιάδες εργάζονται στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 592 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 370,7 χιλιάδες στις κατασκευές.

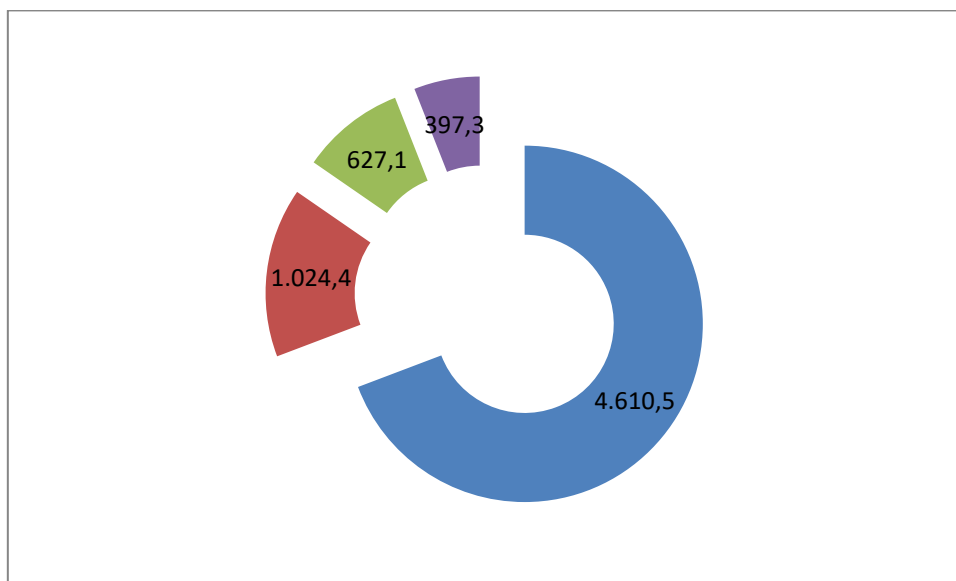
Διάγραμμα 2.16: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2009.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

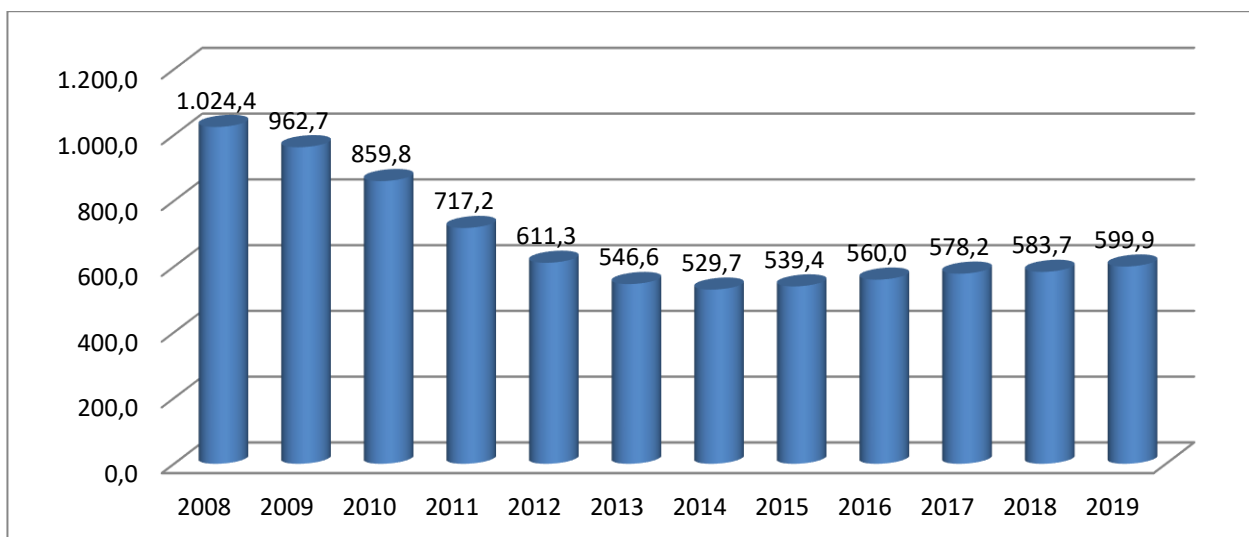
Στο ακόλουθο διάγραμμα (διάγραμμα 2.17) περιγράφεται ο αριθμός των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων για το 2008. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 4.610,5 εκατομμυρίων εργαζομένων οι 1.024,4 εκατομμυρίων εργάζονται στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 627,1 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενέργειας και οι 397,3 χιλιάδες στις κατασκευές.

Διάγραμμα 2.17: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα συγκριτικά με τους συνολικά απασχολούμενους σε όλους του τομείς για το 2008.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 2.18: Απασχόληση στο δευτερογενή τομέα για τα χρόνια της οικονομικής κρίσης.

Πηγή: Από τους συγγραφείς της εργασίας, με δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Στο παραπάνω διάγραμμα έγινε μια προσπάθεια προσδιορισμού της απασχόλησης και της απώλειας θέσεων εργασίας στο δευτερογενή τομέα σε χιλιάδες

εργαζόμενους. Το εντυπωσιακό στην απεικόνιση αυτή είναι η συνεχής και διαρκής πτώση των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα από το 2008 μέχρι και το 2014 που από 1024,4 χιλιάδες εργαζόμενους έφτασε το 529,7 χιλιάδες εργαζόμενους. Μια πτώση που άγγιξε το 50% και εξώθησε πιθανόν στην ανεργία ή σε άλλους τομείς εργασίας περίπου 500 χιλιάδες εργαζομένους. Από το 2015 και μετά καταγράφεται μια μικρή τάση ανόδου το 2019 όπου και οι εργαζόμενοι στο δευτερογενή τομέα έφτασαν τους 599,9 χιλιάδες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 Διαδικασία εκτέλεσης έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε για την χρονική περίοδο που τυπικά η Ελλάδα τουλάχιστον, βρισκόταν υπό εποπτεία με βάση τα μνημόνια που είχαν υπογραφεί. Από το 2010 έως και το 2019. Πραγματοποιήθηκε συλλογή στοιχείων για το χρονικό διάστημα που προαναφέρθηκε για τους εργαζόμενους στο δευτερογενή τομέα παράγωγης από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.). Οι εργαζόμενοι χωρίστηκαν σε άνδρες και γυναίκες και κατασκευαστήκαν διαγράμματα για την κάθε ομάδα ανά χρόνο για το σύνολο του χρονικού διαστήματος που προαναφέρθηκε. Τέλος πραγματοποιήθηκε διαγραμματική απεικόνιση του συνόλου των εργαζομένων για το σύνολο του χρονικού διαστήματος μελέτης μας ώστε να προσδιοριστούν οι διακυμάνσεις στο δευτερογενή τομέα.

3.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Σε αυτή την ενότητα προσδιορίζονται τα κεντρικά ερευνητικά ερωτήματα που θα εστιάσει η παρούσα ερευνά, ειδικότερα:

1. Ποιες ήταν οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα στο δευτερογενή τομέα με βάση τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ στην αγορά εργασίας;
2. Οι άνδρες ή οι γυναίκες δεχτήκαν τις σημαντικότερες επιπτώσεις του δευτερογενή κλάδου την χρονική περίοδο από το 2010 έως και το 2019.
3. Ποιες χρονιές κατά γράφονται οι μεγαλύτερες μεταβολές στην αγορά εργασίας του δευτερογενή τομέα;

3.3 Πληθυσμός, Δείγμα

Ο πληθυσμός της έρευνας ήταν το σύνολο των εργαζομένων στο δευτερογενή τομέα όπως αυτοί έχουν καταγράψει από την ΕΛ.ΣΤΑΤ., το χρονικό διάστημα της οικονομικής κρίσης (2010-2019).

Η συλλογή των πρωτογενών δεδομένων έγινε από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. Ακολούθησε επεξεργασία για τον διαχωρισμό των φύλων από την ερευνητική ομάδα. Όπως και των στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν για το τελικό διαγράμματα με τις διακυμάνσεις στην δευτερογενή τομέα αγοράς εργασίας.

3.4 Λειτουργικοί ορισμοί

Τα δεδομένα προέκυψαν από το σύνολο του πληθυσμού των εργαζομένων στο δευτερογενή κλάδο. Τα οποία διαμορφώθηκαν και εισήχθησαν στο λογισμικό (excell) ώστε να προκύψει η διαγραμματική απεικόνιση των διαγραμμάτων που ήταν αναγκαία ώστε να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα μας και να προσδιοριστούν τα ποσοστά και οι μεταβολές στο δευτερογενή τομέα.

3.4 Εγκυρότητα και αξιοπιστία

Πριν την έναρξη της εν λόγω έρευνας, πραγματοποιήθηκε προσχέδιο αυτής το οποίο κατατέθηκε, αξιολογήθηκε και εγκρίθηκε από τον εποπτεύοντα καθηγητή. Οι βιβλιογραφικές αναφορές προσδιορίζουν την εγκυρότητα του περιεχομένου της έρευνας όπως και την τεκμηρίωση της επιχειρηματολογίας.

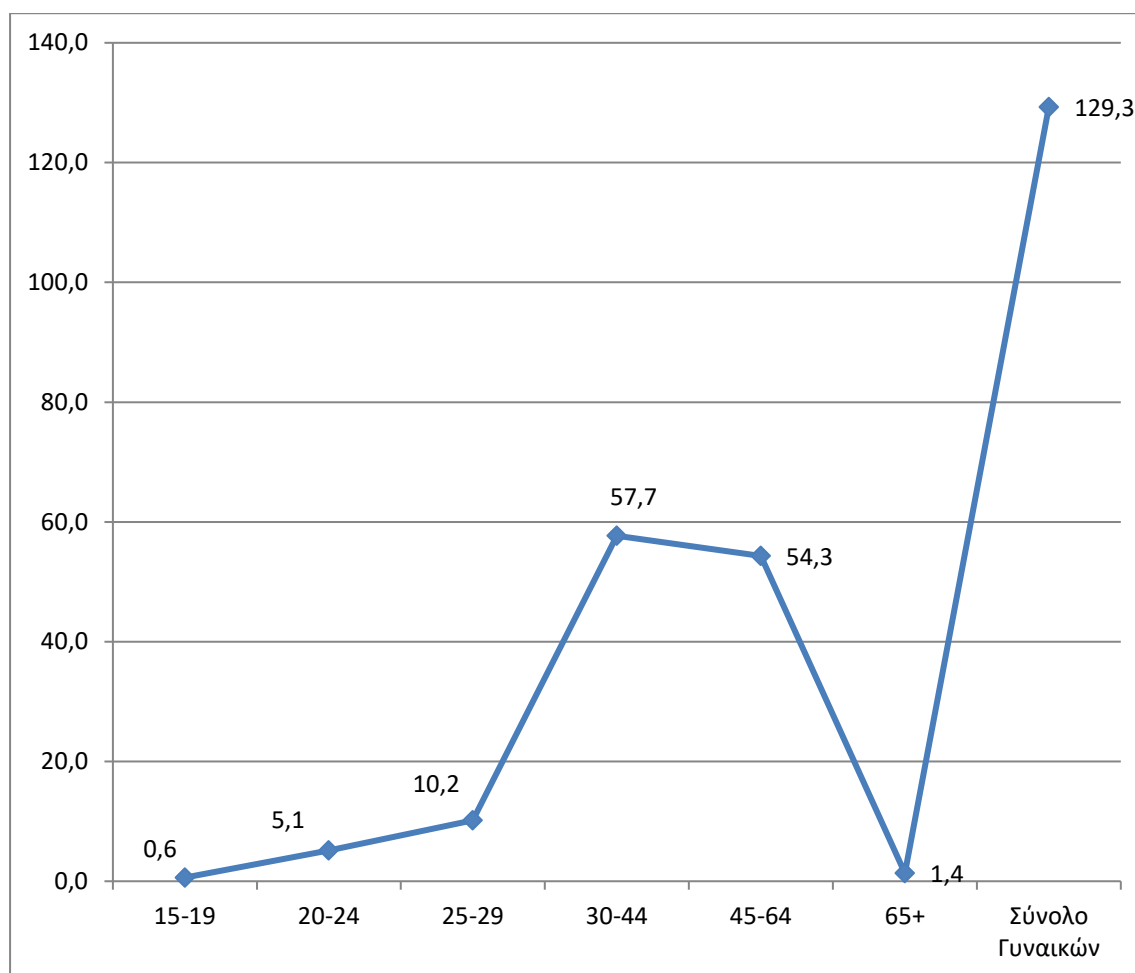
Το σύνολο των δηλώσεων προέκυψαν μέσα από το θεωρητικό πλαίσιο, της βιβλιογραφικής ανασκόπησης που πραγματοποιήθηκε στα προηγούμενα δυο κεφαλαία. Τα δομένα αφορούν το σύνολο του πληθυσμού τον οποίο μελετάμε όποτε τα αποτελέσματα είναι αξιόπιστα και διακρίνονται από μεγάλη εγκυρότητα.

3.5 Στατιστικές Τεχνικές

Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με την χρήση περιγραφικής στατιστικής και τα δεδομένα αναλύθηκαν με την βοήθεια του λογισμικού excel.

Ακολούθησε η κατασκευή διαγραμμάτων, τα οποία περιλαμβάνουν τους άνδρες και τις γυναίκες που εργάζονται στο δευτερογενή τομέα, ανά χρονιά.

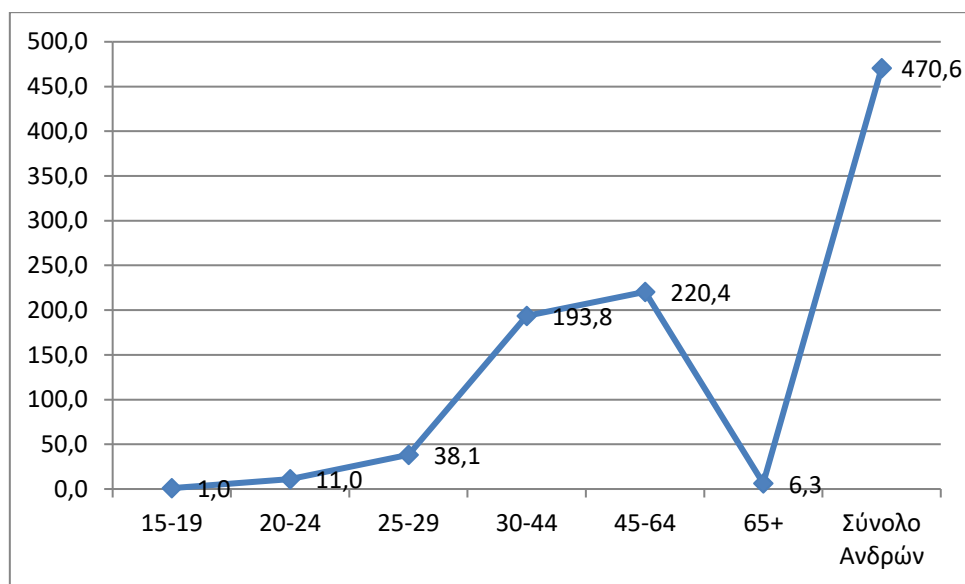
Διάγραμμα 1: Εργαζόμενες γυναίκες στο δευτερογενή τομέα για το 2019

Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2019, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν περίπου 0,613 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 5,121 χιλιάδες γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 10,172 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών

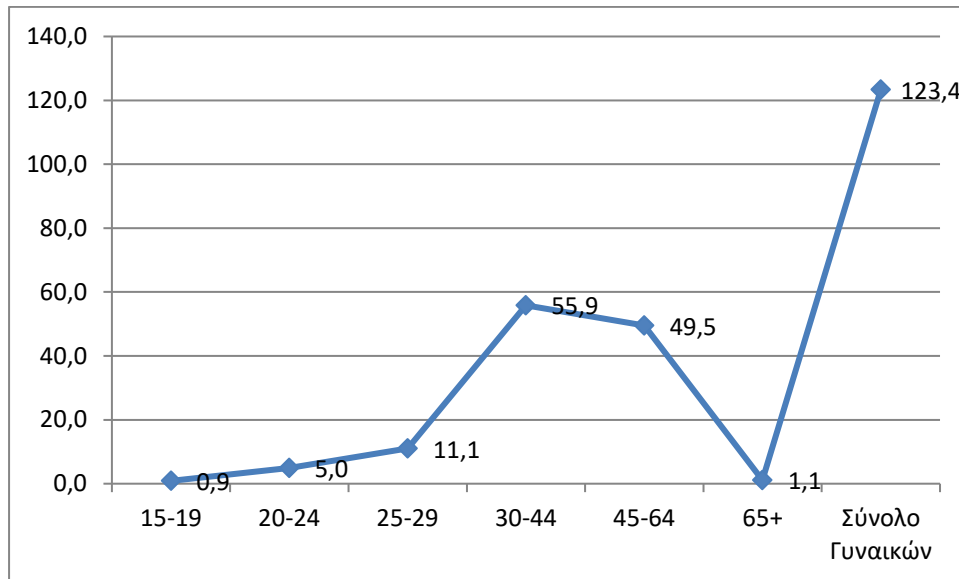
εργάζονταν 57,664 χιλιάδες γυναίκες, 54,337 σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 1,358 σε αυτή των 65 και το σύνολο των εργαζομένων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2019 ήταν 129,267 χιλιάδες γυναίκες.

Διάγραμμα 2: Εργαζόμενοι άνδρες στο δευτερογενή τομέα για το 2019

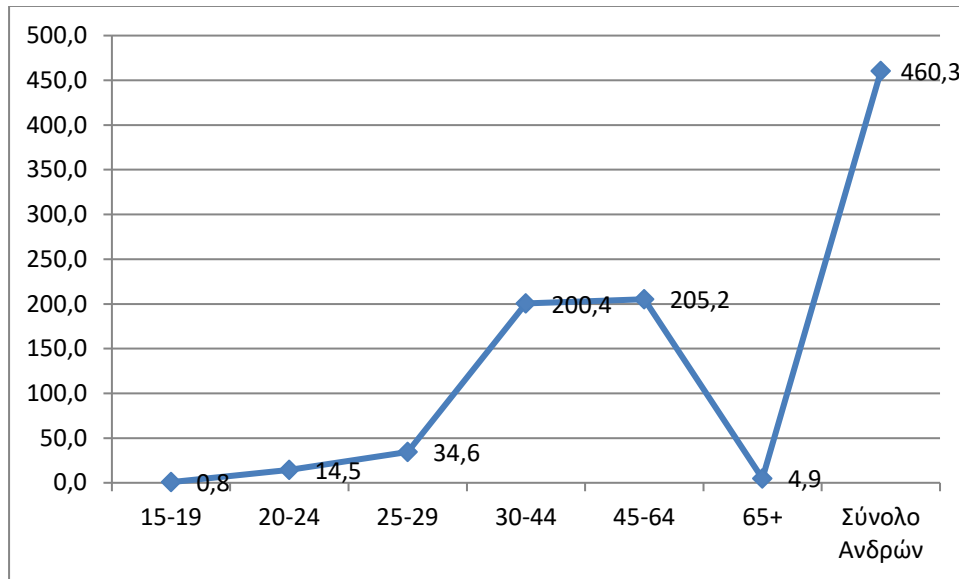
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2019, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα από 15 έως 19 εργάζονταν 1,007 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 11,013 χιλιάδες, στην ηλικιακή ομάδα, από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 38,117 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 193,753 χιλιάδες, 220,449 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 6,277 χιλιάδες σε αυτή των 65+ και το σύνολο των εργαζομένων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2019 ήταν 470,619 χιλιάδες.

Διάγραμμα 3: Εργαζόμενες γυναίκες στο δευτερογενή τομέα για το 2018

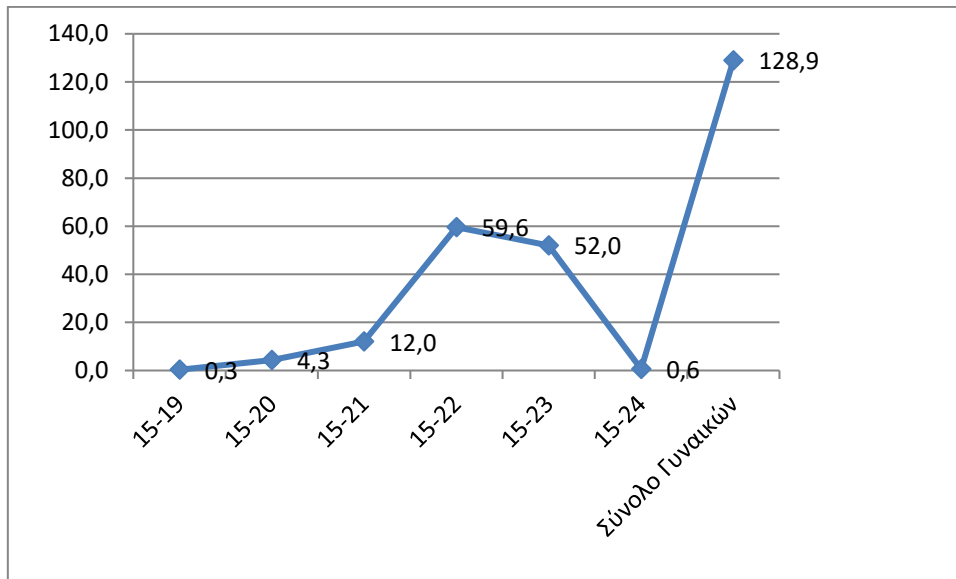
Στο διάγραμμα 3 περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2018, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα από 15 έως 19 εργάζονταν περίπου 0,884 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 4,971 χιλιάδες γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 11,054 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 55,855 χιλιάδες γυναίκες 49,520 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 1,093 χιλιάδες σε αυτή των 65 και το σύνολο των εργαζομένων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2019 ήταν 123,380 χιλιάδες γυναίκες.

Διάγραμμα 4: Εργαζόμενοι άνδρες στο δευτερογενή τομέα για το 2018

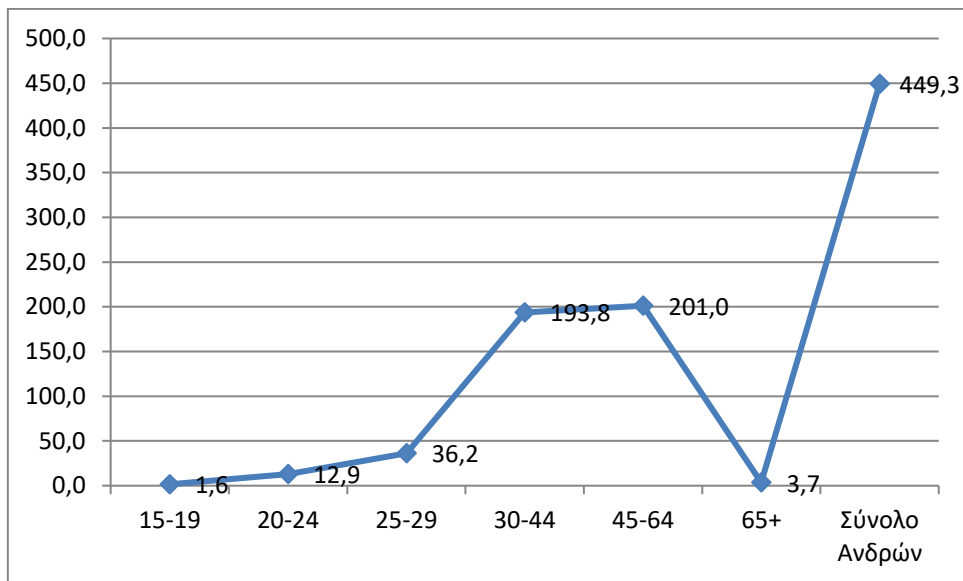
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2018, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα από 15 έως 19 εργάζονταν 0,755 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 14,451 χιλιάδες, στην ηλικιακή ομάδα από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 34,578 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 200,439 χιλιάδες, 205,158 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 4,920 χιλιάδες σε αυτή των 65 και πάνω, και το σύνολο των εργαζομένων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2018 ήταν 460,304 χιλιάδες άνδρες.

Διάγραμμα 5: Εργαζόμενες γυναίκες στο δευτερογενή τομέα για το 2017

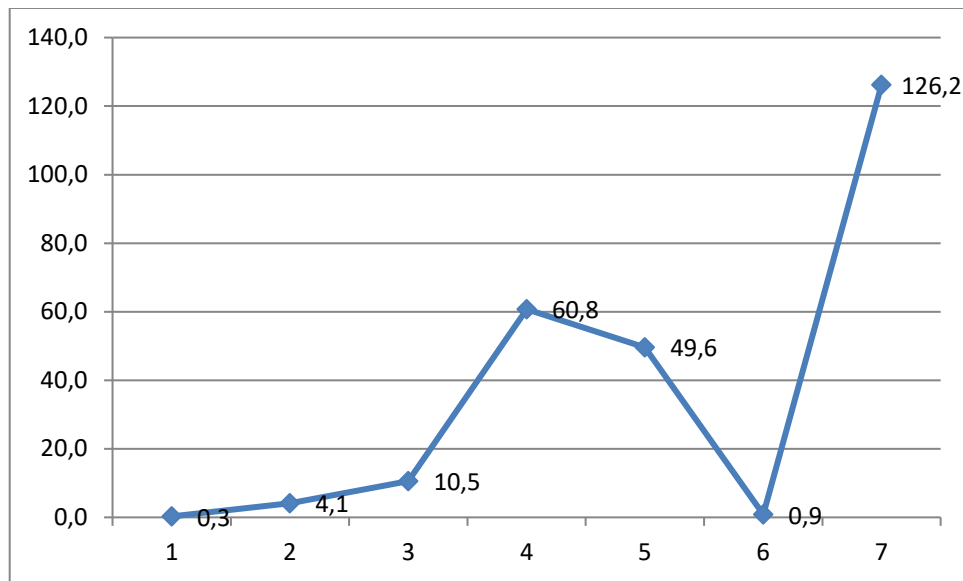
Στο διάγραμμα 5 περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2017, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν περίπου 0,324 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 4,299 χιλιάδες γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 12,048 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 59,592 χιλιάδες γυναίκες, 52,046 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 0,629 χιλιάδες σε αυτή των 65 και πάνω και το σύνολο των εργαζομένων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2017 ήταν 128,941 χιλιάδες γυναίκες.

Διάγραμμα 6: Εργαζόμενοι άνδρες στο δευτερογενή τομέα για το 2017

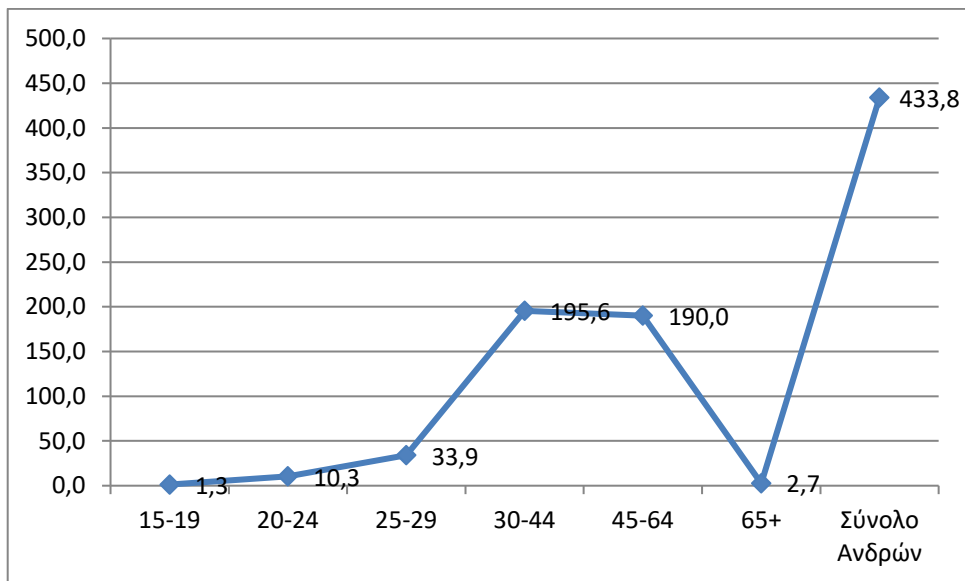
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2017, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 1,567 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 12,917 χιλιάδες στην ηλικιακή ομάδα, από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 36,225 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 193,821 χιλιάδες, 201,0426 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 3,686 χιλιάδες σε αυτή των 65 και άνω, και το σύνολο των εργαζομένων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2017 ήταν 449,270 χιλιάδες.

Διάγραμμα 7: Εργαζόμενες γυναίκες στο δευτερογενή τομέα για το 2016

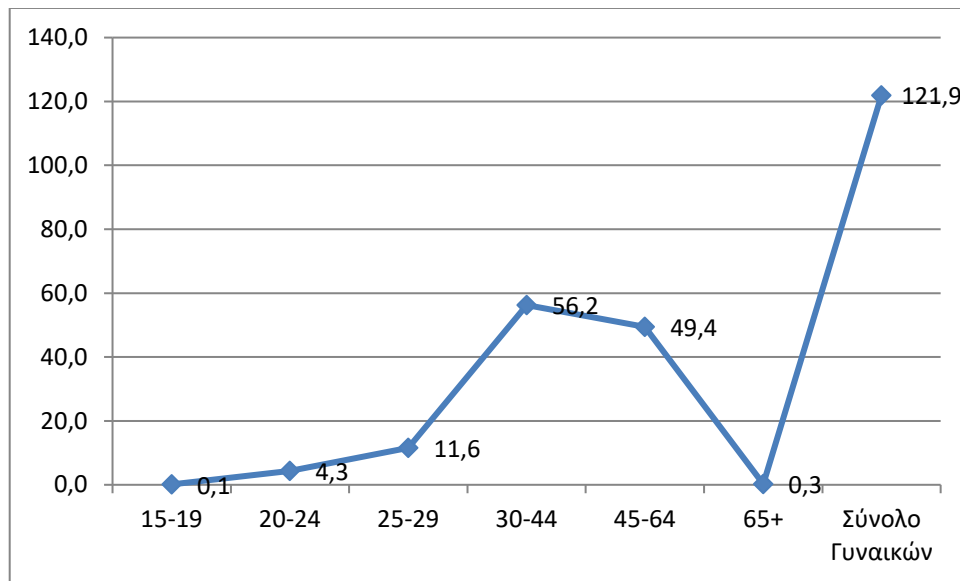
Στο διάγραμμα 7 περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2016, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν περίπου 0,281 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 4,117 χιλιάδες γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 10,532 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 60,770 χιλιάδες γυναίκες, 49,620 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 0,859 χιλιάδες σε αυτή των 65 και πάνω, και το σύνολο των εργαζομένων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2016 ήταν 126,182 χιλιάδες γυναίκες.

Διάγραμμα 8: Εργαζόμενοι άνδρες στο δευτερογενή τομέα για το 2016

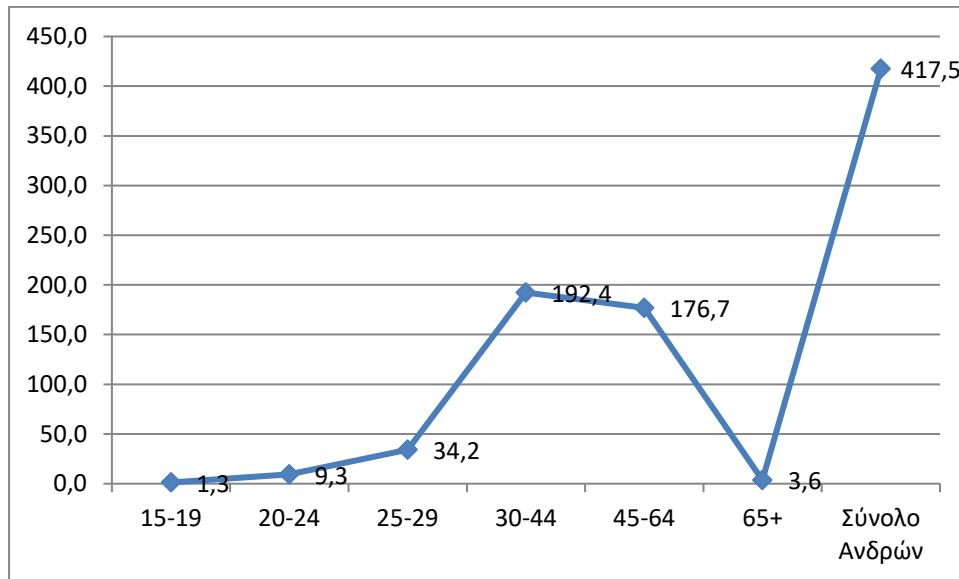
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2016, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 1,282 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 10,331 χιλιάδες στην ηλικιακή ομάδα, από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 33,910 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 195,601 χιλιάδες, 190,036 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 2,677 σε αυτή των 65 και πάνω, και το σύνολο των εργαζομένων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2016 ήταν 433,840 χιλιάδες.

Διάγραμμα 9: Εργαζόμενες γυναίκες στο δευτερογενή τομέα για το 2015

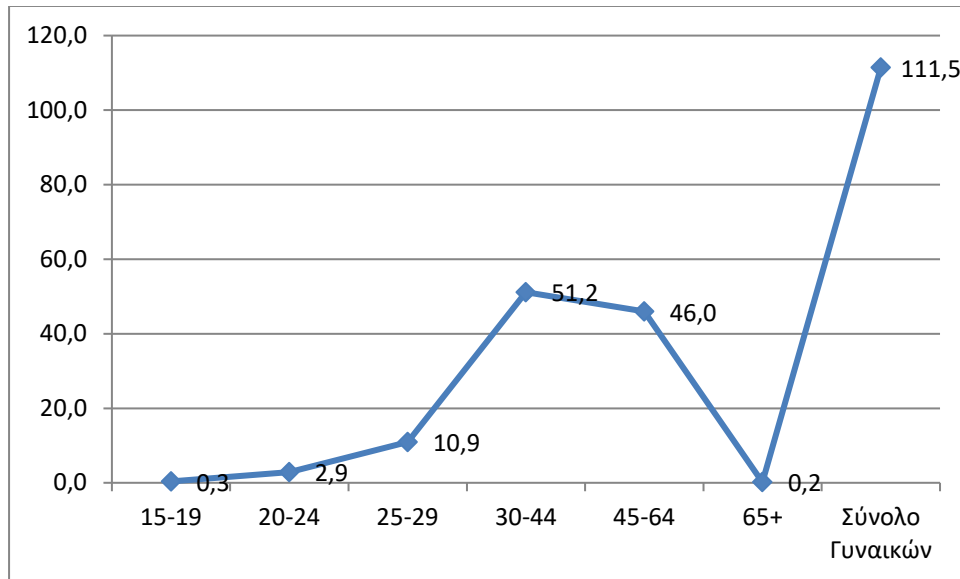
Στο διάγραμμα 9 περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2015, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 0,128 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 4,304 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 11,572 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 56,207 χιλιάδες γυναίκες, 49,447 σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 0,282 σε αυτή των 65 και πάνω, και το σύνολο των εργαζομένων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2015 ήταν 121,943 χιλιάδες γυναίκες.

Διάγραμμα 10: Εργαζόμενοι άνδρες στο δευτερογενή τομέα για το 2015

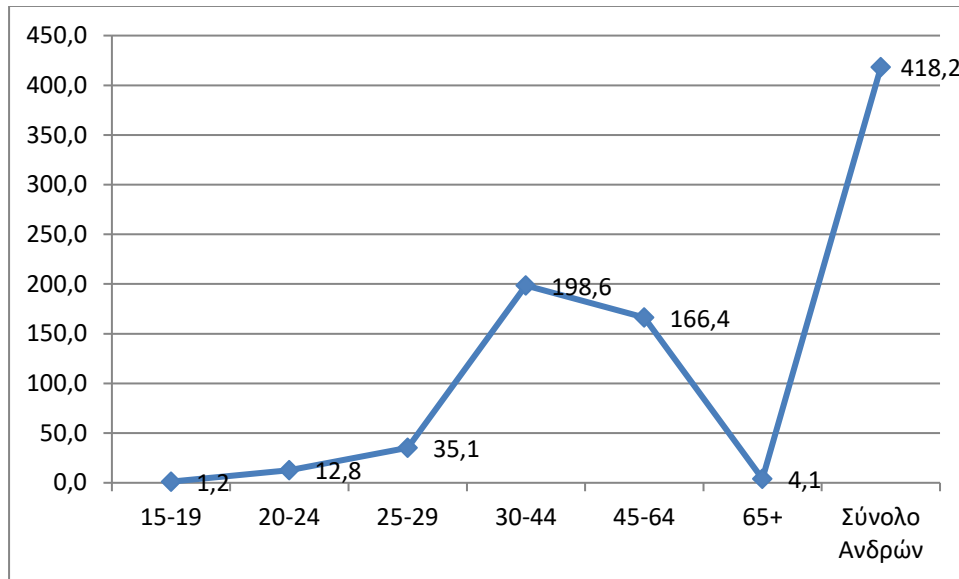
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2015, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 1,266 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 9,253 χιλιάδες στην ηλικιακή ομάδα, από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 34,232 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 192,373 χιλιάδες, 176,736 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 3,603 χιλιάδες σε αυτή των 65 και πάνω, και το σύνολο των εργαζομένων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2015 ήταν 417,465 χιλιάδες.

Διάγραμμα 11: Εργαζόμενες γυναίκες στο δευτερογενή τομέα για το 2014

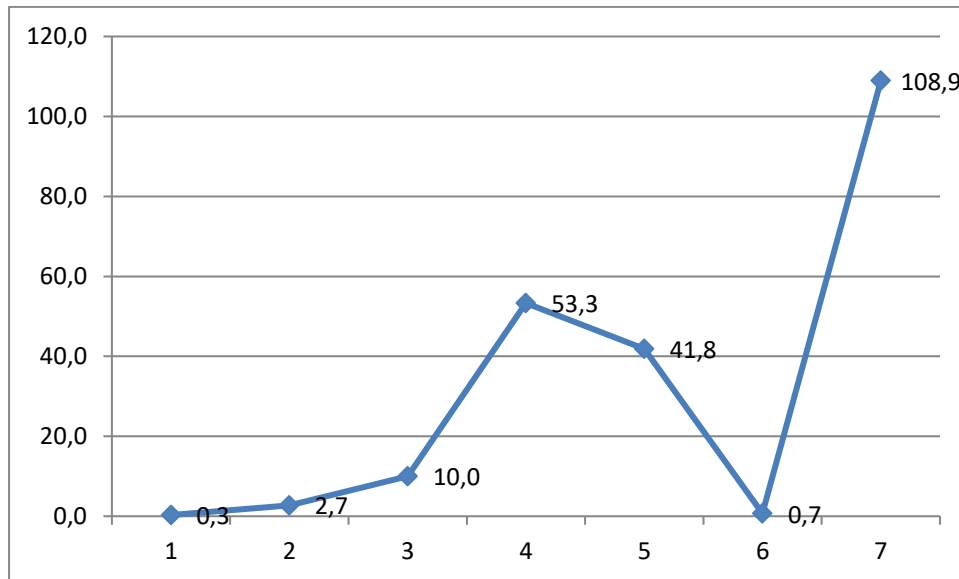
Στο διάγραμμα 11 περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2014, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 0,339 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 2,901 χιλιάδες γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 10,923 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 51,162 χιλιάδες γυναίκες, 45,964 σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 0,160 σε αυτή των 65 και άνω, και το σύνολο των εργαζομένων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2014 ήταν 111,451 χιλιάδες γυναίκες.

Διάγραμμα 12: Εργαζόμενοι άνδρες στο δευτερογενή τομέα για το 2014

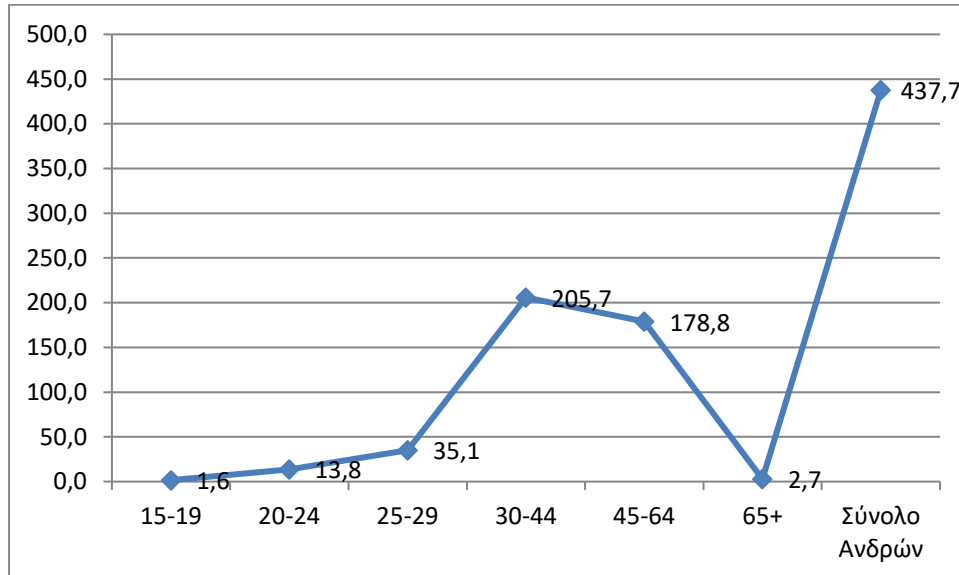
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2014, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 1,189 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 12,831 χιλιάδες στην ηλικιακή ομάδα, από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 35,146 άνδρες χιλιάδες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 198,623 χιλιάδες, 166,351 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 4,083 χιλιάδες σε αυτή των 65 και πάνω, και το σύνολο των εργαζομένων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2014 ήταν 418,225 χιλιάδες.

Διάγραμμα 13: Εργαζόμενες γυναίκες στο δευτερογενή τομέα για το 2013

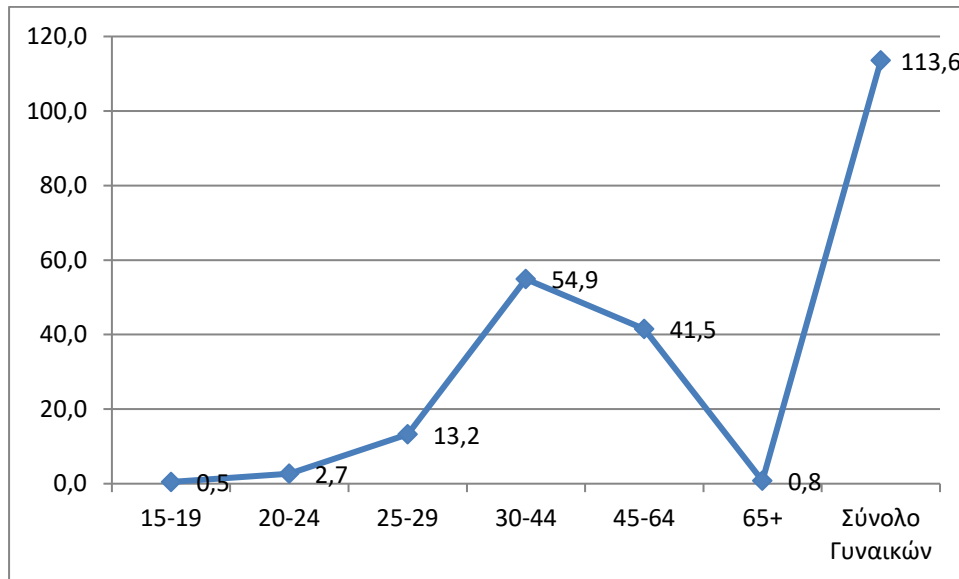
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2013, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργαζόνταν 0,312 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 2,744 χιλιάδες στην ηλικιακή ομάδα, από 25 έως 29 ετών εργαζόνταν 10,012 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργαζόνταν 53,328 χιλιάδες, 41,843 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 0,704 χιλιάδες σε αυτή των 65 και πάνω, και το σύνολο των εργαζομένων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2013 ήταν 108,945 χιλιάδες.

Διάγραμμα 14: Εργαζόμενοι άνδρες στο δευτερογενή τομέα για το 2013

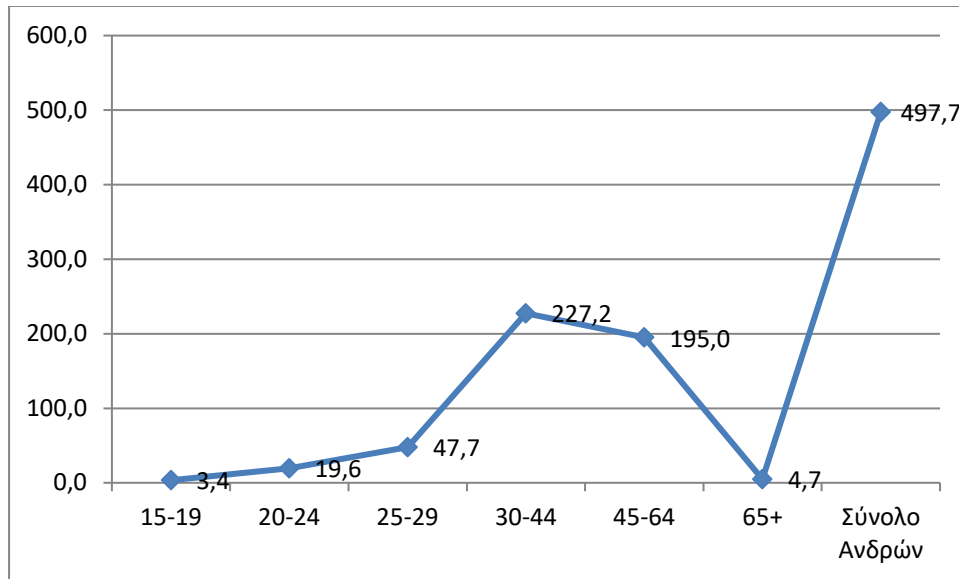
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2013, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 1,599 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 13,764 χιλιάδες στην ηλικιακή ομάδα, από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 35,057 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 205,717 χιλιάδες, 178,817 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 2,724 χιλιάδες σε αυτή των 65 και πάνω, και το σύνολο των εργαζομένων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2013 ήταν 437,679 χιλιάδες.

Διάγραμμα 15: Εργαζόμενες γυναίκες στο δευτερογενή τομέα για το 2012

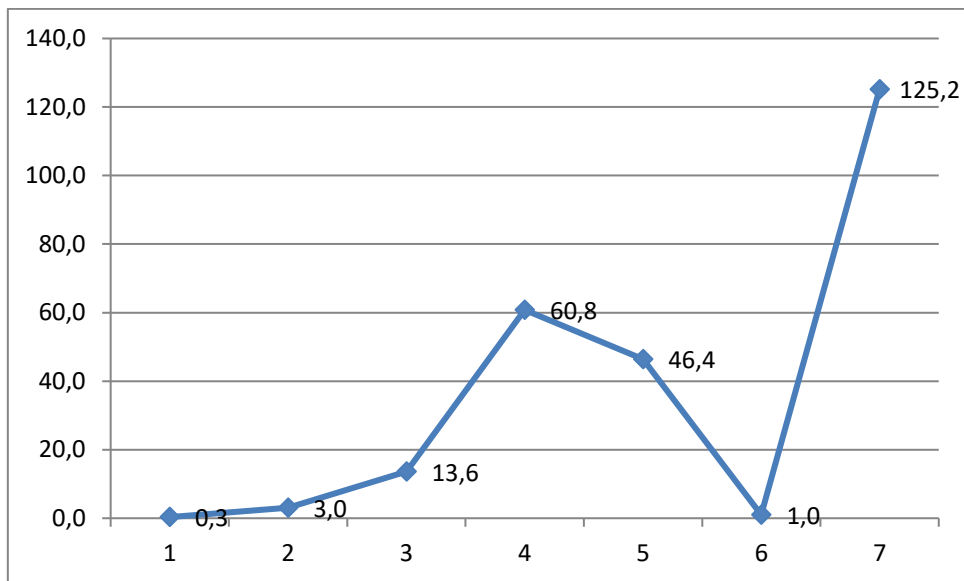
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2012, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 0,473 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 2,687 χιλιάδες, από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 13,214 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 54,903 χιλιάδες, 41,531 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 0,756 χιλιάδες σε αυτή των 65 και ανω, και το σύνολο των εργαζομένων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2012 ήταν 113,567 χιλιάδες.

Διάγραμμα 16: Εργαζόμενοι άνδρες στο δευτερογενή τομέα για το 2012

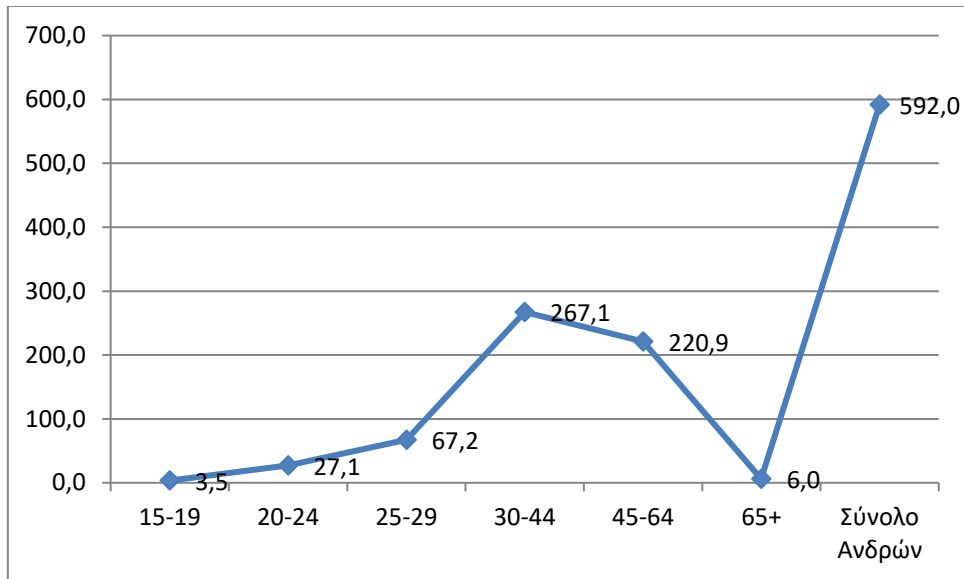
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2012, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 3,435 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 19,570 χιλιάδες, από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 47,7316 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 227,225 χιλιάδες, 195,040 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 4,700 χιλιάδες σε αυτή των 65+ και το σύνολο των εργαζομένων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2012 ήταν 497,703 χιλιάδες.

Διάγραμμα 17: Εργαζόμενες γυναίκες στο δευτερογενή τομέα για το 2011

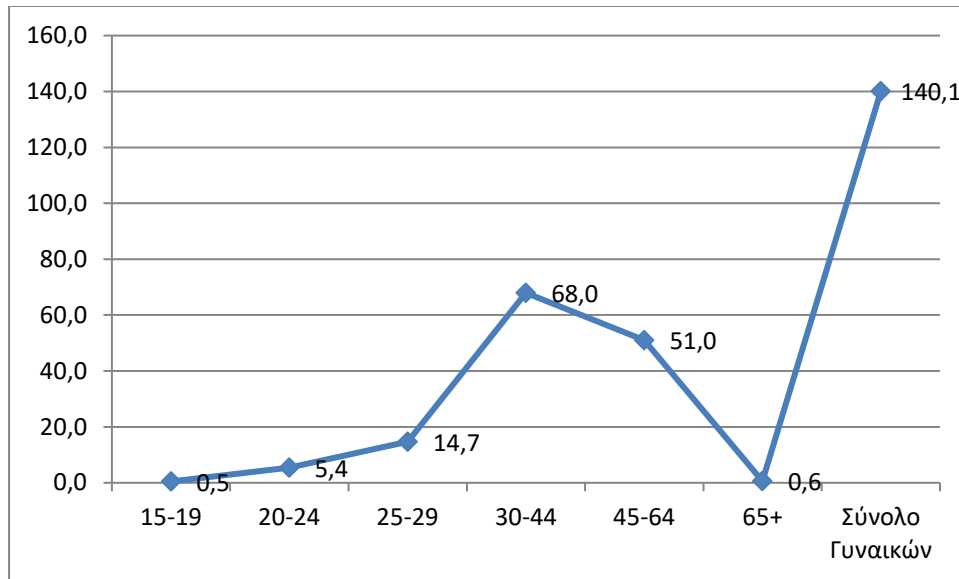
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2011, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργαζόνταν 0,344 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 3,042 χιλιάδες, στην ηλικιακή ομάδα από 25 έως 29 ετών εργαζόνταν 13,620 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργαζόνταν 60,760 χιλιάδες, 46,420 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 1,009 χιλιάδες σε αυτή των 65 και πάνω, και το σύνολο των εργαζομένων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2011 ήταν 125,197 χιλιάδες.

Διάγραμμα 18: Εργαζόμενοι άνδρες στο δευτερογενή τομέα για το 2011

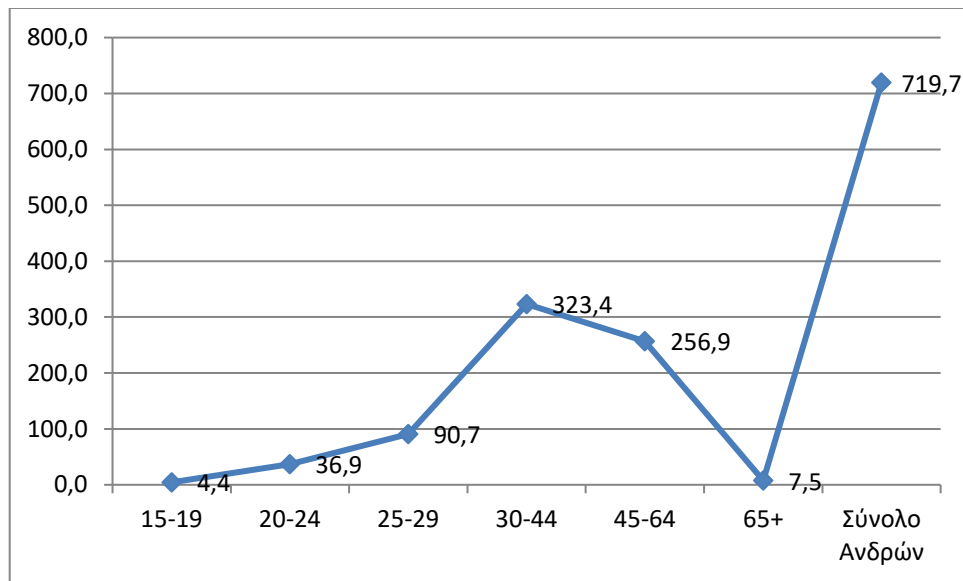
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2011, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 3,496 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 27,125 χιλιάδες στην ηλικιακή ομάδα από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 67,248 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 267,147 χιλιάδες, 220,945 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 6,010 χιλιάδες σε αυτή των 65 και πάνω και το σύνολο των εργαζομένων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2011 ήταν 591,972 χιλιάδες.

Διάγραμμα 19: Εργαζόμενες γυναίκες στο δευτερογενή τομέα για το 2010

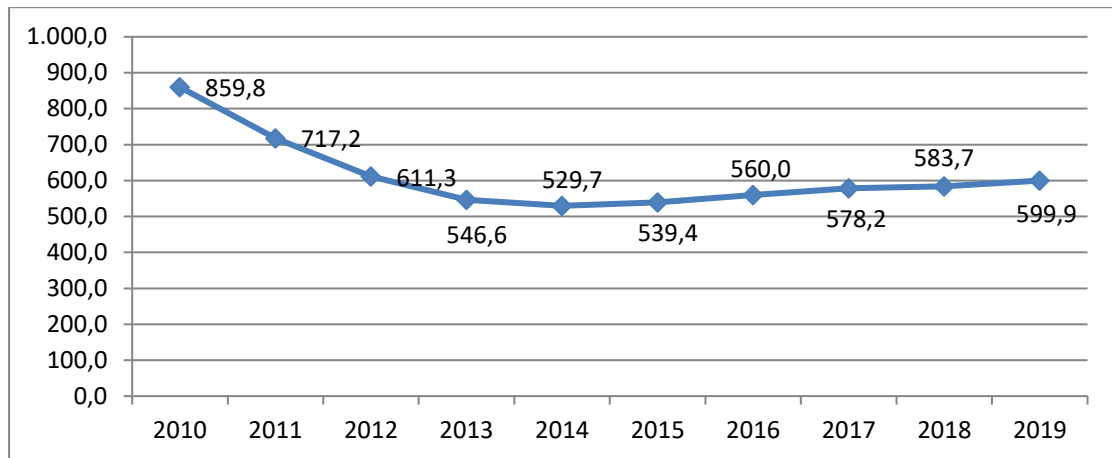
Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2010, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 0,478 γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 5,401 χιλιάδες στην ηλικιακή ομάδα από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 14,656 χιλιάδες γυναίκες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 67,967 χιλιάδες, 50,978 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 0,630 χιλιάδες σε αυτή των 65+ και το σύνολο των εργαζόμενων γυναικών στο δευτερογενή τομέα για το 2010 ήταν 140,112 χιλιάδες.

Διάγραμμα 20: Εργαζόμενοι άνδρες στο δευτερογενή τομέα για το 2010

Στο παραπάνω διάγραμμα περιγράφονται τα ποσοστά των εργαζόμενων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2010, ανά ηλικιακή ομάδα. Στην ηλικιακή ομάδα των από 15 έως 19 εργάζονταν 4,435 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 20 έως 24 ετών 36,900 χιλιάδες στην ηλικιακή ομάδα, από 25 έως 29 ετών εργάζονταν 90,6550 χιλιάδες άνδρες, στην ηλικιακή ομάδα από 30 έως 44 ετών εργάζονταν 323,374 χιλιάδες, 256,853 χιλιάδες σε αυτή των 45 έως 64 ετών, 7,479 χιλιάδες σε αυτή των 65 και πάνω, και το σύνολο των εργαζομένων ανδρών στο δευτερογενή τομέα για το 2010 ήταν 719,697 χιλιάδες.

Διάγραμμα 21: Εργαζόμενοι στο δευτερογενή τομέα στην Ελλάδα από την έναρξη της κρίσης μέχρι και το 2010.

Στο παραπάνω διάγραμμα προσδιορίζεται η διακύμανση της αγοράς εργασίας στο δευτερογενή τομέα κατά την χρονική περίοδο από το 2010 έως και το 2019. Από την αρχική χρόνια (2010) μέχρι την τελευταία (2019) μελέτης μας, όπου και καταγράφεται σημαντική μείωση των εργαζομένων στο τομέα. Η μείωση αυτή προσδιορίζεται σε περίπου 260 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Οι περισσότερες θέσεις εργασίας καταγράφονται, όπως ήταν αναμενόμενο το 2010 και κατά την έναρξη της κρίσης περίπου 860 χιλιάδες και οι λιγότερες το 2014 όπου οι θέσεις εργασίας έφτασαν τις 530 χιλιάδες περίπου ενώ το 2019 οι θέσεις εργασία άγγιξαν της 600 χιλιάδες εργαζομένους στο δευτερογενή τομέα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η οικονομική κρίση όπως προαναφέρθηκε προσδιορίζει μια από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και ειδικότερα αυτής που η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μία διαρκή συρρίκνωση όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν Kindleberger και Aliber (2011), στο Συριόπουλος και Παπαδάμου (2014). Οι οικονομικές ή κυκλικές διακυμάνσεις περιγράφονται ως διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μία οικονομία. Στατιστικές παρατηρήσεις προσδιορίζουν ότι οι οικονομικοί κύκλοι έχουν διάρκεια περίπου επτά με έντεκα έτη (Ο' Sullivan, 2003 στο Συριόπουλος και Παπαδάμου, 2014). Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα ξεπέρασε τα 10 χρόνια, μιας και μπήκε σε αυτήν ο 2009 και το 2019 ακόμα δεν είχε την δυνατότητα να χρηματοδοτήσει το χρέος της.

Οι παγκοσμιοποιημένη οικονομία και η διάδοση πληροφοριών, οι αγορές και η οικονομία μεταβάλλονται διαρκώς. Μέσα σε συνθήκες δυσμενούς οικονομικού περιβάλλοντος, διακρίνονται και πραγματοποιούνται τεράστιες μεταβολές στα δεδομένα της αγοράς, που μέσα σε αυτήν διακρίνεται και επιμερίζεται η αγορά εργασίας σύμφωνα με το συνολικό των οικονομικών θεωριών της εργασίας όπως αυτές ανευχθήκαν στο πρώτο κεφαλαίο. Τα στοιχεία που συνοδεύουν μια οικονομική κρίση είναι η έλλειψη ρευστότητας στις καθημερινές συναλλαγές, αδυναμία πληρωμών οικονομικών υποχρεώσεων, υψηλή ανεργία που πηγάζει από την μειωμένη κατανάλωση, την αγοραστική δύναμη και από την γενικευμένη κακή ψυχολογία κ.α.

Η ανεργία αποτελεί ένα μακροοικονομικό δείκτη μιας οικονομίας και προσδιορίζει σε σημαντικό βαθμό την οικονομική υγεία μιας χώρας. Αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα ο οποίος προσδιορίζει το κατά πόσο η οικονομία θα μεγιστοποιούσε την αποδοτικότητα της, εάν ο καθένας είχε τη δυνατότητα να εργάζεται με κάποιο μισθό και συνολικότερα σχετίζεται με τον πλούτο που παράγεται.

Ένα άνεργο άτομο είναι τόσο ατελέσφορο και αποτελεί στοιχείο εξάντλησης των πόρων της κοινωνίας. Η ανεργία αποτελεί ένα στατιστικό στοιχείο που προσδιορίζει την πολιτική της κυβέρνησης και τις προσωπικές αποφάσεις των ατόμων. Σε αυτήν διακρίνονται η Κεϋνσιανή θεωρία και αγορά εργασίας, η σύγχρονη νεοκλασική προσέγγιση της αγοράς εργασίας και της ανεργίας, η θεωρία των άτυπων συμβάσεων, η θεωρία των “efficient wages”, η θεωρία των “διαπραγματεύσεων”, η θεωρία των “ατελειών” της αγοράς εργασίας . Επίσης η ανεργία περιλαμβάνει και μορφές ανεργίας όπως η ανεργία τριβής και η διαρθρωτική ανεργία.

Η Ελλάδα βρίσκεται σε κρίση από το 2009 για πάνω από μια δεκαετία. Από το 2008, χρόνια εκκίνησης της παγκοσμίας οικονομικής κρίσης από της ΗΠΑ έως και 2013 το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν έπεσε κατά περίπου 30%, ποσοστό απώλειας οικονομικής ισχύος πρωτόγνωρο για μια χώρα, που δεν βρίσκεται σε πόλεμο. Ποτέ μέχρι σήμερα στη σύγχρονη οικονομική ιστορία ένα κράτος του δυτικού κόσμου δεν απώλεσε, σε εποχή ειρήνης, σε τέτοιο ποσοστό μέρος του πλούτου του. Η ύφεση έχει τεραστία επίδραση στο σύνολο των τομέων τόσο της δημόσιας όσο και της ιδιωτικής ζωής στην Ελλάδα, για την επούλωση των οποίων είναι αναγκαίο σημαντικό χρονικό διάστημα και προσπάθεια. Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε το χρονικό διάστημα μελέτη μας πάνω από ένα εκατομμύριο. Χαρακτηριστικό είναι το ποσοστό ανεργίας τον Οκτώβριο του 2013, όταν τα επίσημα στοιχεία για τους καταγεγραμμένους ανέργους ήταν περίπου 1,4 εκατομμύρια στην χώρα μας, αριθμός που αντιστοιχούσε σε ένα ποσοστό 27,8% του συνολικού εργατικού δυναμικού. Για το 2014 σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat) ήταν το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ (Eurostat 2014). Ωστόσο, ο υπολογισμός αφηρημένων αριθμών ανέργων σε καμία περίπτωση δε προσφέρει την δυνατότητα σύγκρισης με άλλες χώρες, τις επιπτώσεις της ανεργίας στις συνθήκες ζωής του πληθυσμού.

Μια πιο ακριβής θεώρηση τόσο των χαρακτηριστικών σε σχέση με την ελληνική αγορά εργασίας όπως και των κοινωνικών και δημογραφικών χαρακτηριστικών των ανέργων είναι εφικτό να προσφέρει μια πιο διαυγή καλύτερη εικόνα. Ένα βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της αγοράς εργασίας είναι ο υψηλός βαθμός κατακερματισμού: Υπάρχουν οι απασχολούμενοι στο δημόσιο τομέα που μέχρι εκείνη την στιγμή συγκριτικά είχαν υψηλό εισόδημα, και με σχετικά μικρή παραγωγικότητα, υψηλό επίπεδο κοινωνικής ευημερίας και απόλυτη ασφάλεια σε σχέση με τη θέση εργασίας. Αφετέρου έχουμε τους απασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα. Οι εργαζόμενοι με εξαρτημένη σχέση εργασίας στον ιδιωτικό τομέα καλούνταν ανέκαθεν, εντός της ελληνικής οικονομίας που προσδιορίζεται από μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, να τα βγάλουν πέρα με συγκριτικά χαμηλότερο εισόδημα. Που για αυτούς δεν ίσχυαν στην πραγματικότητα ούτε συλλογικές συμβάσεις

εργασίας ούτε προστασία από απόλυση. Εκτός αυτού υπήρχε στον ιδιωτικό τομέα υψηλό ποσοστό παράνομης απασχόλησης, ιδιαίτερος στον κατασκευαστικό τομέα και στον τουρισμό. Τέλος υπάρχει μια εξαιρετικά ετερογενής ομάδα, η οποία αποτελείται από μικρούς αγρότες, ιδιοκτήτες καταστημάτων, εμπόρους και ελεύθερους επαγγελματίες, όπως επίσης και δικηγόρους, ιατρούς και μηχανικούς. Τριάντα τοις εκατό των απασχολούμενων είναι αυτοαπασχολούμενοι και η Ελλάδα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό μεταξύ των κρατών μελών στην ΕΕ.

Ως αποτέλεσμα του εν λόγω κατακερματισμού της αγοράς εργασίας η κρίση έπληξε ιδιαίτερα τους απασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα (Matsaganis 2013). Από τις 950.000 θέσεις εργασίας που χάθηκαν μεταξύ 2008 και 2013 τα δύο τρίτα περίπου αναλογούν σε τρεις αποκλειστικά τομείς του ιδιωτικού τομέα: κατασκευαστικός τομέας (226.750), βιομηχανία (200.800) και χονδρεμπόριο - λιανεμπόριο (176.400). Οι συνολικές αυτές εξελίξεις της απασχόλησης οφείλονται κατά πρώτο λόγο στη ραγδαία μείωση των εισοδημάτων, που συντέλεσε σε πτώση της εγχώριας ζήτησης, στο πάγωμα των πληρωμών εκ μέρους του κράτους και στην αβέβαιη προοπτική για το μέλλον.

Στο δευτερογενή τομέα εντάσσονται οι δραστηριότητες επεξεργασίας και μεταποίησης των πρώτων υλών που πηγάζουν από τον πρωτογενή τομέα. Και αυτό είναι και το αντικείμενο της διπλωματικής μας για την περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, σε σχέση με την αγορά εργασίας και τις μεταβολές σε αυτόν.

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) παρουσίασε τα στοιχεία για το εργατικό δυναμικό του πρώτου τρίμηνου του 2019. Η έκθεση της αναφέρει ότι ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 3.814.005 άτομα και των ανέργων σε 907.061 άτομα. Το ποσοστό ανεργίας ήταν 19,2%, έναντι 18,7% του προηγούμενου τριμήνου που προηγήθηκε για το 2018 και ήταν 21,2%. Η απασχόληση περιορίστηκε περίπου 0,5%, σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο και αυξήθηκε κατά 2,4%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 3,0%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε κατά 9,4%, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Από το σύνολο των 3.828 εκατομμυρίων εργαζομένων για το 2018 οι 583,7 χιλιάδες εργάζονταν στο δευτερογενή τομέα και από αυτούς οι 432,1 χιλιάδες ήταν εργαζόμενοι στο τομέα της βιομηχανίας και της ενεργείας και οι 151,6 χιλιάδες στις κατασκευές.

Στην διαγραμματική απεικόνιση που κατασκευάσαμε διακρίνεται μια συνεχής και διαρκής πτώση των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα από το 2008 μέχρι και το 2014. Μια πτώση που άγγιξε το 50% και εξώθησε πιθανόν στην ανεργία ή σε άλλους τομείς εργασίας περίπου 500 χιλιάδες εργαζομένους. Από το 2015 και μετά καταγράφεται μια μικρή τάση ανόδου το 2019 όπου και οι εργαζόμενοι στο δευτερογενή τομέα έφτασαν τους 599,9 χιλιάδες.

Οι εργαζόμενοι στο δευτερογενή τομέα με βάσει τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. δεχτήκαν σημαντικές πιέσεις. Παρόλα αυτά διακρίνονται κάποια στοιχεία ανάκαμψης, το ζήτημα είναι ότι η έναρξη της πανδημίας δεν έχει υπολογιστεί στις επιπτώσεις που θα επιφέρει στο κλάδο. Κάτι που είναι δεδομένο, το ζήτημα είναι ποιες και πόσες, μιας και μέχρι στιγμής δεν υπάρχει κάποια σαφείς απάντηση για έξοδο στην κανονικότητα και την επαναλειτουργία της οικονομικής δραστηριότητα τουλάχιστον όπως την γνωρίζαμε. Ως δεδομένο έχουμε ότι πρέπει να παρθούν γενεές πολιτικές αποφάσεις σε σχέση με τον κλάδο και την στήριξη του.

Το ζήτημα είναι ποτέ θα ανακτηθούν πάλι αυτές οι θέσεις εργασίας, αυτό προϋποθέτει πολιτικές απασχόλησης μέσα από ένα σχέδιο παραγωγικής ανασυγκρότησης και ειδικότερα στο δευτερογενή τομέα που δέχτηκε μεγάλη πίεση κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Οι πολιτικές πρέπει να είναι στοχευόμενες και καλά σχεδιασμένες μακριά από τις λογικές προ κρίσης και τις ευκαιριακές αναπροσαρμογές στον εργασιακό χάρτη. Πολιτικές που θα παράγουν θέσεις εργασίες με το βλέμμα στο μέλλον μέσα σε ένα πλαίσιο ασφάλειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Azariadis C., (1975). *Implicit contracts and unemployment equilibria*, Journal of Economic Theory, pp.1183-1202

Baily N.M., (1974). *Wages and unemployment under uncertain demand*, Review of Economic Studies, vol.41, pp.37-50.

Calmfors L. & Driffill J., (1998). *Bargaining structure, corporatism and macroeconomic performance*, Economic Policy, No 6, pp.16-61.

Cahuc P., (1990). *La theorie des negociations salariales : une revue de la literature*, Economie et Prevision, No 92-93, pp.21-30

Cahuc P., (1991). *Les negociations salariales*, Economica, Paris.

Gordon D.F.,(1974). *A neoclassical theory of keynesian unemployment* , Economic Inquiry, τ.xii, s. 431-459.

Eichengreen B. (1987). *The anatomy of financial crises*, National Bureau of Economic Research, Working Paper No. 2126.

Elteto A. (2011). *The economic crisis and its management in Spain*, Eastern Journal of European Studies, vol. 2, issue 1, pp. 41-55

Erol M. (2008). *Modern Management Strategies in Times of Crisis*, in Erol M., Apak S., Atmaca M. and Ozturk S. (2011). *Management measures to be taken for the enterprises in difficulty during times of global crisis: An empirical study*, Procedia Social and Behavioral Sciences, vol. 24, pp. 16-32.

European Commission, (2009). *Economic and Financial Affairs: Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses*. European Economy, Brussels. σελ.1-87, Tab. Graph. Bibliogr.

Ioan G. (2011). *General Aspects of the Economical Crisis*, Acta Universitatis Danubius, *Œconomica*, vol. 7, issue 1.

Keynes M. J. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Macmillan Cambridge University Press, και Lerner (1996).

Kindleberger C.P. and Aliber R.Z. (2011). *Manias, Panics and Crashes: A History Of Financial Crisis*, στο Συριόπουλος Κ. και Παπαδάμου Στ. (2014). *Εισαγωγή στην Τραπεζική Οικονομική και τις Κεφαλαιαγορές*, Εκδόσεις Υτορία, Αθήνα, σελ. 349.

Krugman, P. & Wells, R. (2013). *Economics*. New York: Worth Publishers

O'Sullivan K.P.V. and Kennedy T. (2010). *What caused the Irish banking crisis?*, *Journal of Financial Regulation and Compliance*, vol. 18, issue 3, pp. 224-242.

Matsaganis M., (2013), *The Greek Crisis: Social Impact and Policy Responses*. Studie. Friedrich-Ebert-Stiftung; [http:// library.fes.de/pdf-files/id/10314.pdf](http://library.fes.de/pdf-files/id/10314.pdf) (πρόσβαση στις 30.5.2014)

Pigou A.C., (1933). *The theory of unemployment*, A.M. Kelley, 1968

Reynaud B.,(1994). *Les theories du salaire*, La Decouverte, coll. Reperes, Paris.

Rosenthal U., Charles M., Hart P. (1989), *Coping with crises: The management of disasters, riots, and terrorism*, C.C. Thomas, Springfield, IL.

Sharpe W.F. (1963), *A Simplified Model for Portfolio Analysis*, *Management Science*, Vol. 9, No. 2, pp.277-293

Udrescu M. (2012). *Causes of Global and National Economic Crisis*, *Romanian Statistical Review Supplement*, vol. 60, issue 2, pp. 147-153

Yellen J.L., (1984). *Efficiency wage modes unemployment*, *American Economic Review, Papers and Proceedings*, Mai, vol.74, no 2, pp.200-205

Ελληνική

Δεδουσόπουλος Α.,(2000). *Πολιτική Οικονομία της Αγοράς Εργασίας*», 1η Έκδοση, Αθήνα, Τυπωθήτω.

Ινστιτούτο εργασίας ΓΣΕΕ, (2018).*Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*, Ετήσια Έκθεση 2018.

Κατσανέβας Θ.,(2007). *Οικονομικά της εργασίας και εργασιακές σχέσεις*, Εκδόσεις Σταμούλη.

Μαρκάκη Μ., at. el. (2015).*Συνοπτικά αποτελέσματα της έρευνας "Ανεργία και Εμβάθυνση της Κρίσης: 2008-2014*, Technical Report (PDF Available) · March 2015.

Συριόπουλος Κ. και Παπαδάμου Στ. (2014). *Εισαγωγή στην Τραπεζική Οικονομική και τις Κεφαλαιαγορές*, Εκδόσεις Utopia, Αθήνα, σελ. 350, 353-354, 360, 365-366.

Ηλεκτρονικές

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsun20/default/line?lang=en>